Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 21 ИЮНЬ, 1979 ШУ. ● № 74 (8049). ● Мах 2 кепиг.

ДЕША ГОВЗАНЧИЙ ФОРУМ

Вай мехкан коммунистийн партин хьехаме хьанхоІлеча кертена а правительстванан а гІуллакхана новкъостал ду ша а хилла йоттад советски литература. Цо тІа-тІа йоккхагІа моттиг дІалоцу мехкан а къахьегамхой а вахаре. Цу дукъа республикин общественни а культурин а вахаре жоьрІаме хІама хилар селхан КПСС Грозненски горкома заседанеш зале болх беш хиннача Нохч-ГІалгІайчен йоазонхой VIII съездах. Съезди доакъошхоша массана цхьа барт болаш дІахьедаь тІоьрана дехташ хержар съезда сийлен президиуме новкъост Л. И. Брежнев керте латта КПСС ЦК Политбюро.

Гулбенкарана ура а этта дагалацар VII-ен VIII-ен съездашта юкъе кхелха йоазонхой Х. Ошаев, М. Хашагульгов, М. Исаева, З. Муталибов. Республика йоазонхой съездага дола КПСС Нохч-ГІалгІай обкома, республика Лакхехьарча Совета Президиумен Министрий Советен моаршал ІодиІннар парте обкома секретара **М. О. Бузуртанова.**

Съезде «Нохч-ГІалгІай советски литературен КПСС XXV-ча съезда решенеша дІа ма деххара дола цун декхарахь» яхь отчетни доклад йир Нохч-ГІалгІай АССР йоазонхой Союза правлене председатела **Р. Ахматовас.** Ревизионни комиссе отчетни доклад йир цун председатела **У. Гайсултанова.** Литература тайп-тайпарча жанрашта кхеташ яр йиъ содоклад. Прозах лаьца содоклад йир **А. Боков**, поэзех — **Ш. Арсанукаева**, критиках драматургиях — **А. Айдамирова, С. Чахкиева.**

РСФСР йоазонхой Союза правлене цІерагІа съезда доакъошхошка моаршал луш къамаьл дир поэта **Г. Рогачева.** Цул тІехьагІа преписка къамаьлаш дир йоазонхошна **М. Сулаева**, «Дотта-гІала» яхача Дагестана литературно-художественни журнала керттерча редактора **М.-З. Аминова, Г. Гагиева**, РСФСР йоазонхой Союза правлене члена, «Мах дуга» яхача Къилбаседа-ХІирийчен литературно-художественни журнала керттерча редактора **М. Цагараева**, Ленински комсомола преме лауреата, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата, «Красный молот» завода электросварщицас **С. Умалатовас**, йоазонхочо **А. Ведзижевас**, ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара **Г. Эльмурзаевас.**

Йоазонхой съезде дІаьхдаь къамаьл дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара **М. О. Бузуртановас.**

Шиъ болх чакхбоаллаш съездо могабир республика йоазонхой Союза правлене отчетни хан-юкъа баь болх, чІоагІйир ревизионни комиссе отчет, тІаІйцар съезда резолюци. Республика йоазонхой Союза правлене председателалла юха а Р. Ахматова хержар.

Съезда балха юкъе дакъа лоацаш хилар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропаганди агитаци отдела заведующи **А. И. Талатов**, республика Министрий Совета председатела заместитель **Т. У. Махмудкадиев.**

21 ИЮНЬ ТІАКХОАЧАШ ЮРТБОАХАМА КУЛЬТУРАШТА ХИЙ ДИЛЛАД

(ГЕКТАРАШТА)

РАЙОНАШ	[illegible]	Хий диллад: пхьа	Хий диллад: шоззе	Хий диллад: Кхоззе а дуккагІа а	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Ачхой-Мартановски	6692	6349	3259	990	42	28	21
Грозненски	16770	15090	12001	9510	401	39	88
Гудермесски	17686	15221	9449	5832	978	27	138
Малгобекски	2547	1603	606	421	153	28	48
Надтеречни	14954	12373	2716	1227	174	29	50
Назрановски	881	577	395	207	27	32	60
Наурски	20689	16329	6042	3537	842	41	40
Ножай-Юртовски	283	100	—	—	—	—	—
Сунженски	16139	10070	6724	4021	673	19	12
Урус-Мартановски	5200	4000	631	25	55	32	38
Шалински	6100	5207	3547	706	570	60	48
Шелковской	23880	22307	15150	4850	274	15	61
г. Грозный	2481	2398	2354	2006	91	44	85
Республика гІолла	134406	115527	65527	34190	3087	39	53

МЕХКДАЬТТАХОЙ ДАГАБУВЛ

Селхан Грозне чакхъьаьар объединений генеральни директорий, партийни организацей кулгалхой, генеральни директорий заместителий, отделий, службай, УБР кулгалхой буруш тохача хьалхиле лелоеча мастерий кхаь дийнахьа хиннча совещани.

Совещане дакъа лоацаш бар хьалха латтача бригадий 600 сонгІа кулгалхой мастерий. Уж баьхкабар Къилбаседа-Кавказа, Закавказья, Казахстана, Средни Азе, Украина, Белорусси мехкдаьттий доаллача районашкара.

ВІашагІкхийттараш дакъала а бувцаш собрени хьайийллар СССР мехкдаьтта промышленности министра Н. А. Мальцева.

«Социалистически яь дІахо дегІайоалаяран шера тІехлаьхача выработкага кхачара хьалхалаттача бригадий опыт шерра дІайоаржаран ларда тІа иттлагІча пятилетка задамеш толамца кхоачашъяра буруш тохача организацешта хьалхашка латтача декхарех» яха доклад йир СССР мехкдаьттан газовий промышленности Министерства техникой технологий дегІакхуьларен буруш тохар вІашІехьдаккхаран управлене начальника Ю. Г. Терентьева.

Прениешка къамаьлаш даьча Старогрозненски УБР буруш тохара бригада бригадира Г. А. Шуликина, Ставропольски «Нефтегаз» объединене буруш тохара мастера, Социалистически Къахьегама Турпала М. Н. Харсеева, «Азнефть» буровой начальника, Социалистически Къахьегама Турпала С. Н. Нагиева, иштта кхьберинa белгалдаьнкхар буровой установкаш хьалъечеи скважинашта буруш тохачеи бурувдеттарашеи вышкомонтажникашеи дика хьокхамаш дакъа хилар. Масала, Карабулакски УБР Ю. М. Мовлаева кулгалдеча вышкомонтажни бригадо ханал хьалха кхоачапъьий пятилетка диъ шера план. Уж санна йола бригадаш вай мехка ззареш я.

Иштта совещане дакъа лоацаш хиннарашa белгалдир долаш дола кхоачаибоацараш а.

Совещане балха юкъе дакъа лоацаш бар вай республика партийни советски бехктонхаме болхлой, профсоюзни организацей кулгалхой, КПСС обкома хьалхара секретарь А. В. Власов, КПСС обкома секретарь М. А. Дорохов, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, облсовпрофа председатель О. С. Беляев.

С. БРОДСКИЙ.

ЦХЬАНА ЯЬ СОВЕТСКО-АМЕРИКАНСКИ КОММЮНИКЕ

Бььча бартага хьсинна 1979 шера 15 июне деза 18 июне йхачалца Вене, Австре, хилар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежневеи Америка ВІашагІкхийттача Штатий Президента Джеймс Э. Картерен вІашагІкхетар.

Л. И. Брежневеи Дж. Картерен переговораш йир цига дакъа лоацаш: советски оагІонгахьара — КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мохкашцарча гІулакхий министр А. А. Громыко, КПСС ЦК Политбюро член, СССР оборони министр Д. Ф. Устинов, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь К. У. Черненко, СССР оборона министра хьалхара заместитель, СССР Геройшцарча Ниаий Генеральни штаба начальник Н. В. Огарков; американски оагІонгахьара — США пачхьалкхен секретарь Сайрус Вэнс, США оборона министр Гарольд Браун, Президента къамаш кхерамзлен дешашта вола помощник Збигнев Бжезинский, штабий начальникий комитета председатель ниарал Девид Джоунс волаш.

Переговораш еча иштта дакъа лаьцар:

Советски оагІонгахьара — КПСС ЦК Генеральни секретара помощника А. М. Александрова, КПСС ЦК отдела заведующа Л. М. Замятина, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра хьалхарча заместителa Г. М. Корниенкос, США-ерча СССР посола А. Ф. Добрынина, СССР МИД коллеге члена В. Г. Комплектова, ОСВ хьакъехьарча переговорашкарча СССР делегаце кулгалхочо В. П. Карпова;

американски оагІонгахьара — герзаштен гераш дІадахарам тІахьожам лоаттабера йолча агентства директора Джордж Сигнеса, Президента помощника Гамельтон Джордана, Президента помощника Джоди Пауэлла, СССР-ерча США посола Малкольм Туна, ОСВ хьакъехьарча переговорашкарча США делегаце кулгалхочо Ральф Эрла.

Л. И. Брежневеи Дж. Картерен кулгаш яздаьд стратегически тІалатара герзашта доазув оттадара хьакъехьарча Договора. Иштта дийцад советско-американски отношенеш принципиальни дешаши дунен халкъашта юкъера актуальни проблемаши. ДІа-юха дийца къамьлаш вІаши дувцар дикагІа кхетаде гІертаьга шерденаш шиннa оагІонна хьашт долаш долча, шинна оагІонна ьлтув болаш долча дешай решенеш лаха гІертаьм хиларца белгалдоалаш дар. Шоай беседашка цар къаьстта чІоагІа теркам тІабахийтар дІахо йодача хана стратегически герзашта доазув оттадара ньъкъаца тІема кхерам кІезигбара дешаштеи герзашта доазув оттадара а герз дІадаккхара а дуькъе кхыча де дезарашкен.

ОагІонаша барикл аьлар Австре правительствана хьаьший дика тІаэцарахе вІашагІкхетар толаме чакхдаккхара йол эшаш дола хьалаш ІалашдарахЬ.

I. СОВЕТСКО-АМЕРИКАНСКИ ОАГІОНИЙ ЮКЪАРА ДЕШАШ

ОагІонаш цхьатерра уйла йолаш я Советски Союзаи ВІашагІкхийттача Штаташтеи юкъерча отношенеш хьал шинна мохкарча халкъий оалангарча хьашташта бокъа лоархІам болаш хиларах дукхача дакъе дунен халкъашта юкъера дерриге хьал белгалдеш хилараш. Цунца дувзабенна бола бокъа бехктокхам кхета а беш оагІонаша дІахайтад гІулакх советско-американски отношеней конструктивни лард дІахо чІоагІъярга дига шоаш чІоагІа лархІаш хилар. Из бахьан долаш оагІонаша шоашта юкъе дІа-юха леладеча гІулакхий довкъош шердаьза даргдоацилга могадаьд.

Цу тайпара дІа-юха леладу гІулакхаш хила деза ІаьІа нийсхо йолаш, цхьатарра кхерамзле йолаш, суверенитети цаІ шоллагІчун чурча гІулакхашта юкъе ца гІерта ри дезаш хилара принципиальни ларда тІа латташ, хила деза дунен халкъашта юкъера кхокхам кІаьдбараш пачхьалкхенашта юкъера вІаши пайдане йола отношенеш машаре дегІайоалаяраш тІо деш, цунца цхьана дунен халкъашта юкъера стабильности дерригача дунен тІара машари чІоагІ а беш.

ОагІонаша шоай тешаш хилар бакъдир Советски Социалистически Республикай Союзаи Америка ВІашагІкхийттача Штаташтеи юкъе дІа-юха леладеча гІулакхий ларди ерриге положенеш, церна юкъе дaь кхыдола договораши соглашенеши санна, йиша кхоачашъкро шин мехка юкъера отношенеш кхы а чІоагІъяра тІо дергхилар.

ОагІонаша белгалдаьккхар пачхьалкхенашта юкъера къоовсаме дешаш машара наькъаца къестаделга, цар суверенитет, территориальни бІарччал, конфликташ е дунен халкъашта юкъера кхохкам чІоагІбе тарлуш йола ситуацеш ца хилийтара тІадерзадаь низаш лархІар лоархІаме хилар. Арахьара чугІертилга доацаш шоай кхоане миште хургьа къестадер ерригача пачхьалкхений халкъий шоай бокъо йолга бакъду цар.

Дунен тІара тІема конфликт хиланза ярйоацаш йоацилта бакъ а деш, оагІонаша белгалду герзаш ІоаделІа соцадарахи тІом ца хилийтарали чІоагІагІа адамлешна лоархІам болаш а тІехьатетта йиш йоацаш а декхар доацилга. Из де лерхІар кхоачашдара дерриге низаш оарцагІдаха шоаш лерхІаш хилар хьахьекхар цар. Цунца дувзаденна цар иштта могадир дунен тайп-тайпарча районашка конфликташ ца хилийтари йолаш ярвш дІаяхари духьа Къамий ВІашагІкхийттача Организаце а цул арахьа а церен кхыча правительстваштеи юкъера консультацеш лоархІаме хилар.

ОагІонаша иштта чІогІа рьза а йолаш белгалйоаккх СССР-еи США-и пачхьалкхений доктолашта юкъера контакташ шерлуш йоагІа практика, уж йолча хана советско-американски отношеней керттера дешаши дунен халкъашта юкъера актуальни проблемаши а ювцаш. ДІахо йодаш я СССР Лакхехьарча Советеи США конгрессаи юкъера пайдине бувзамаши общественни организацешна дІа-юха леладу гІулакхаши дегІадахара процесс.

Переговорашна цІаьнха а бакъдир шин пачхьалкхен юкъерча отношенеи принципиальни дешаш къестадара СССР-еи США-и кулгалхой шоаш вІашагІбетта балар къаьстта лоархІам болаш хилар. Ма дарра аьлча, цу тайпара вІашагІкхетараш дІахо йодача хана а хан-хана нахьа де лаьрхІа, хьадла йола ханаш вІаши барта болаш белгалъелга, дага а лоаттадеш.

Барт баьб иштта оагІоний вІикалашта юкъе кхыча бoaрамашка консультацеш ярей дагара дар дІа-юха дуьцарен практика шеръяра а.

II. ЯДЕРНИ МАССАЗАРЧЕЙ ГЕРЗАШТА ДОАЗУВ ОТТАДАР

ОагІонаша бакъдир ядерни тІом ца хилийтарен стратегически герзий дакъе лелаю яхь юха къувлареи проблемашта къаьстта уйла тІаяхийта эзаш хиларах шоаш кІоарега дог тийша хилар. Шинна а оагІоно бакъду, ядерни тІом дерригача адамашта бола бала хургхилар. ХІара оагІоно хьанхайкадир тІема совле якха ше ца гІертаниш дІахо гІертаргбоацаш хилар, хІана аьлча цо герзий боврам лакхбарцеи оагІонех цхьанне а кхерамлена гІо ца дарцеи гІулакх кхераmeча оагІорахьа хоаргагІа дакха тарлундаь.

СССР-и США-и ядерни тІема кхерам кІезигбарам дерригача дунен тІа машар чІоагІбарам хьалхара къаьстта бехктокхаме хилар бакъ а деш, Л. И. Брежневеи Дж. Картерен лаьрхІад ядерни герза доазув оттадаргахьа бухсоццача кхаьчача из цІендаь дІадахиха дезаш хилар теркал а деш, боккха гІа баха, герзашта доазув оттадарен герзаш дІадахарен дакъера кхыйола переговораш толаме чакхъяха.

Стратегически герзашта доазув оттадар. ВІашагІкхийттача хана Л. И. Брежневеи Дж. Картерен чІоагІ а даь кулгаш яздаьд США-еи даь кулгаш яздаьд СССР-аи США-еи юкъерча стратегически тІалатара герзашта доазув оттадарах долча Договора, цунах долча Протокола, стратегически герзашта доазув оттадарах лаьца дІахо ергІйолча переговорий принципийн керттерча лостамойн хьакъехьа цхьаиа яьча Заявленена, хІьта иштта «Стратегически тІалатара герзашта доазув оттадарах СССР-еи США-еи юкъе Договор дарца дувзадена вІаши могаяь заявленеши юкъера вІаши кхетадераши» яхача документа.

Цу цхьан хана хІьайха а белгалдаьккхар, ракеташта духьаларча оборона системашта доазув оттадарех дола Договор а дуя положенеш а йиза кхоачашъяра. ХІьта иштта стратегически герзашта доазув оттадарех ядерни тІом хилара кхерам кІезигбарен дакъе СССР-аи США-еи юкъе хьалхагІа яь хиннa кхыйола соглашенеш а бокхача лоархІаме хилар.

Шинна а оагІоно дІахайкаду стратегически герзашта доазув оттадарах еча переговорий леламаи керда Договор дар духьа шоаш дукхача шерашка чІоагІа хьийтоккъа толамца чакхдаларахи шоаш чІоагІа рьза хилар. Договоро шинна а оагІонна цхьатарра хьадда боврамаш оттаду ядерни герз дІаихоачадеча средствашта; уж кІезигъяра процесса юкъиг дІайоллар духьа хІанзара ядерни герзаш кІезигделга оттаду цо; герзаш сихдаь хьадарах бола кхерам кІезигбар духьа Договоро лоархІаме доазонаш оттаду стратегически тІалатара системий модернизаци яраи керда системаш хьаяраи.

Стратегически наступательни герзашта доазув оттадарах дола керда Договори цункцара Протоколи шинна а оагІонна меган а цхьатарарча бокъонийн кхерамзлени принципа ларда тІа латташ йола цар шише а хьаштий баланс я. Цу документаша лоархІаме дакъа юкъехьу ядерни тІом ца хилийтарен кхокхам кІаьдбелга кІоаргдарен гІулакха, цудухьа уж советски американски халкъий хьашташта меттел, машар безача адамлена дага доахкарашта а ма хеттара да.

Договора ерриге положенеш йиза кхоачашъергъя аьнна шоаш тІаийца хиннa декхар бакъдир оагІонаша.

Л. И. Брежневеи Дж. Картерен дийцар ОСВ-3 хьакъехьарча переговоршца дувзаденна дешаш, хІьта цунци дувзаденна хьанхайкадир стратегически герзашта доазув оттадара хьакъехьа дІахо ергІйолча переговорий принципех керттерча лостамехи лаьца СССР-аи США-еи юкъе цхьана яьча заявлени хьежна гІулакхаш дІахо чакхдаха оагІонаш чІоагІа дага хилар.

Ядерни герза деш дола тохкаме дикка а масса метте а деххарех дола Договор. Белгалдаьккхар, иштта Великобритане а дакъа лоацаш, минчахьа дале а тохкамашта ядерни герза деш дола лелхамаш дииза деххарга оттадеш дола дунен халкъашта юкъера договори цунца дувзаденна протоколи оттадара еча переговорашка белгалара прогресс хилар. ОагІонаша бакъдир из договор сихагІа кийчдаь даккхара Великобританеца цхьана гІулакх леладе СССР-и США-и дага хилар.

Ядерни герз дІадоаржа ца дар. ОагІонаша бакъдир ядерни герз дІадоаржа ца дара шоаш чІоагІа лоархІам беш хилар. Уж лерригІа тІехьа латт ядерни герз дІадоаржа ца дара режим дІахо чІоагІъяра, цар бакъду ядерни герза дІадоаржа ца дарах долча Договорага хьежжа шоаш тІаийца хинна декхараш дІахо а дииза кхоачашде лаьрхІа шоаш хилар. Цар белгалдаьккхар атомни энерги дешашта йолча Дунен халкъашта юкъерча агентства массе оагІув чулоацаш йола дунен халкъашта юкъера гарантеш оттаяр лоархІаме хилар, хьанхайкадир уж гарантеш чІоагІъяра дІахо а къахьега шоаш дага хилар.

Цар белгалдаьккхар ядерни герз дІадоаржадир дунен халкъашта юкъерча кхерамзлена чІоагІа кхераме хилар, хьанхайкадир хІанз ядерни герз долаш йола пачхьалкхенаш сабар долаш хилара гІулакха къаьстта бехктокхаме хиларах йола шоай уйла цхьатара хилар. Цунца дувзаденна цар бакъдир дІахо кхы а къахьега, цу дакъе регионални ларда тІа къахьега деваргдолгах шоаш шаккхе а дог тийша хилар, хьанхайкадир, ОСВ-2 хьакъехьара Договор дарах герзаш дІадоаржа ца делга вІаштІехьдаккхара юкъе лоаца лоархІаме дакъе хургаларга дог доахаш шоаш хилар.

Шинна оагІоно иштта хьанхайкадир ядерни герз дІадоаржа ца дарах долча Договорах хулачуча хьажара 1980 шера е лаьрхІа конференци толаме чакхъялга ІалашдаР духьа кхыча мехкашца цхьана яйхха гІулакхаш леладе шоаш дага хилар, хІанзалца из дииза йола ерриге пачхьалкхенаш тІахьийхар ядерни герз дІадоаржа ца дарах долча Договора кулгаш яздараи ратификаци яраи.

Венски переговораш. Л. И. Брежневеи Дж. Картерен белгалдаьккхар, герзашцара низаши герзаши цхьана кІезигдарен кхыча пачхьалкхенашца цхьана цар шоаш а дакъа лоацача Централь Европе чакхдоахача гІулакхий хьакъехьарча переговорий оагІонаша чІоагІа лоархІам беш хилар. Центральни Европера шинна а оагІон герзашцара низаш кІезигдарехи цунца дувзаденна гІулакхаш чакхдахарахи стабильности кхерамзлен чІоагІъяра юкъе доккха дакъа лацар хургдар.

Спутникашта духьаларча системаш. Иштта лаьрхІар спутникашта духьаларча системай хьакъехьа еш латтача переговорашка вІаши могаргболча тайпара барт вІаштІехьбаргбола наькъаш дІахо а хьнаре леха.

Массазарча герзаш доахара лоаттадара. ОагІонаша барт вІаштІехьбаьккхаб массазарча герзаш дохкарах лоаттадарах доазув оттадарах еча переговорий дІахорча раундаца дувзаденна дешаш дувцар духьа боагІаш бола шоай виналаш кхы хье ца луш вІашагІкхетаргболаш.

Химически герз. ОагІонаша бакъдир массане а, цІендаь а, тІахьожам лоаттабе йиш хургйолча тайпара а химически герз дехкар лоархІаме хилар, цар соцадир герз дІадаккхара дешашта йолча Комитете дІачуйлара вІаши дага а дьнна цхьана кийчъира къа кхы а чІоагІагІа хьехаргдолга.

Радиологически герз. Л. И. Брежневеи Дж. Картерен рьзаб хинна бакъдир радиологически герз кийчдара, хьадара, Іоадара, юкъедаккхара хьакъехьарча Договора керттерча дешашца шинна а оагІон барт вІаштІехьбалар. ВІаши дага а дьнна цхьана оттаь предложени укх шера дІачулургья герз дІадаккхара дешашта йолча Комитете.

Индийски океан. ОагІоний барт вІаштІехьбаьннаб боагІаш бола цар виналаш кхы хье ца луш Индийски океана районерга тІема гІулакхашта доазув оттадарах йола переговораш юха дІайолаяра хьакъехьара дош дувца вІашагІкхетара.

Герзашта доазув оттадарей герзаш дІадахарей кхыдола дешаш. Сихдаь хьадеш латтача герзашта доазув оттадарен герзаш дІадахарен проблемаш къоастаярца дувзаденна дешаш дувцача хана оагІонаша хьанхайкадир ООН Генеральни Ассамблея герзаш дІадахара дешашта йолча шоллагІча къаьсттача сессе тІакйца тІехьхьара документ шоаш хьаллоацаш хилар. ОагІонаша хьанхайкадир ООН Генеральни Ассамблея герзаш дІадахара йола шоллагІа къаьстта сесси гулъялга а хІаьта иштта цу сессена тІехьхьа йоагІача тайпара кийчо яьи йоагІача хиннё универсальни дакъа а лоацаш герз дІадаккхара дерригдунен конференци гулъелга а шоаш хьаллоацаш хилар.

СССР-ои США-еи шоайла а герз дІадаккхара дешашта йолча Комитета членаш йолча шеррача составерча кхыча пачхьалкхенашца цхьана а къахьегаргда цу форума доазонел чухьа герзаш дІадахари дакъе чакхдоахаргдола эффективни гІулакхаш кийчдар духьа.

СССР-еи США-еи юкъе е цар дакъа лоацаш герзашта доазув оттадарен герзаш дІадахарен дукхача дешах лаьца еш латтача переговорашкарча гІулакхий хьалах хетачох дІа-хьи дагабьиначул тІехьагІа оагІонаша лаьрхІар цу переговорашка практически результаташ хьахилийтар духьа цхьана хьегача къинa керда низ бала.

III. ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ПРОБЛЕМАШ

ЛаьрхІа дийцар дунен халкъашта юкъерча керттерча дешай хьакъехьара шоашта хетараш. ОагІонаша лаьрхІар, дарна хетачох, хьаддача чулоацамах лергагІа хьайиза а лаьттан шара ерригача районашка дІайоаржаяла а езаш йола дунен халкъашта юкъера кхохкам лаьгІбадара процесс хьаллаца эзаш а аьнна, цунца дунен халкъашта юкъера стабильность чІоагІ а еш.

Л. И. Брежневеи Дж. Картерен къаьстта теркам тІабахийтар дунен халкъашта юкъера хьал чоалхане дерзадеча а кхыча областашкарча позитивни хувцамашта новкъарло еча а кхохкама кхуврашта. Долаш дола цу тайпара кхуврчаш дІадахара а кердадареш хьа ца хилийтара а ерригa пачхьалкхенаш декхарийла лерхІ оагІонаша гІулакхаш цу дакъера къаьстта бола бехктокхам кхетабеш а юагІерта а лелаш.

ОагІонаша белгалдаьккхар дунен экономически дегІахара гІо дар, гонахьара го лорабар, космосехи Дунен океанахи маьршача гІулакхашта пайда эцар санна йолча глобальни проблемий хьакъехьа дунен халкъашта юкъе цхьана гІулакхаш леладелга шердар боккхача лоархІаме хилар. Цар хьаллелахьар шоашта хьалхашка латта проблемаш къестаяра дегІауха мехкаша чакхдоаха гІулакхаш.

Машар, кхерамзле, дунен халкъашта юкъе цхьана гІулакхаш леладар хьаллоацаш йола инструмент хиларагІа тарра ООН лоархІам боккха хилар белгал а доаккхаш, СССР-аи США-и бакъду ООН Устава кІийлен тІа шоаш цу организаце эффективность лакхъяра новкъостал де лаьрхІа хилар.

ОагІонаша рьзаа хиннa белгалдаьккхар тІеххьарча шерашка Европейски континентерча хьале позитивни хувцамаш хинна хилар. Цар кертагІдаьккхар Европерча кхерамзлени цхьана гІулакхаш леладаран йолча Совещане Хоадам беш йола ант боккха лоархІам болаш хилар. Шаккхе а оагІув барта я, юкъарча европейски совещане дІайолаяь процесс дІахо яьар Европерча кхерамзлении цхьана гІулакхаш леладаран гІо дара лоархІаме хургхилара деша. Цар теркам тІабахийтар хельсински Хоадам беш йолча акта ерригa положенеш йиза кхоачашъиза ярг ца хилара. СССР-и США-и новкъостал дергда 1980 шера Мадриде хила дезаш дола юкъарча европейски совещане дакъа лоацаш хиннaча пачхьалкхений вІашагІкхетар конструктивно чакхдалийтара.

ХІара оагІоно чІоагІдир ше ГІаргарча Малхбоале нийсхо, дерригa чулоацаш бола машар оттабе лоыш хилар. хІаьта таргарчамалхбоален проблема къоастаяра методдийи наькъийи хьакъехьара ше-шийн позици дІа а йоахийтар.

Дийцар Африкерча событей хьакъехьа а. ОагІонаша белгалдаьккхар цу контиентa цхьайолча районашкарча хьалашта хьадда йола нормализаци хиина хилар. Африка шоай мукъарча пачхьалкхенашца цхьана гІулакхаш леладара, экономически дегІаахара, машаре гІулакхаш леладара лостамех чІоагІа къахьегаш хилар, хІаьта иштта африкански цхьоагІон организаце цу дакъера позитивни лоархІами. Цунца цхьан цар дІайоаллийтар Африка къулбехьарча дакъа тІа эттача хьала хьакъехьара шоай позицеш.

ОагІонаша мукІарло дир берригача юкъарча машара Азера машари стабильности лоархІаме хилара. Уж рьза хилар, цу районе дерригача мехкий ший мукъагІа хилар, суверенитет, территориальни бІарчча бокъонца лаьрхІа эзаш хилара. Цар иштта вІаши йийцар Къулба-Малхбузен Азерча хьалех йола шоай позицеш.

IV. ШИН ОАГІОНИА ЮКЪЕ ЦХЬАНА ГІУЛАКХАШ ЛЕЛАДАР

Белгалдаьккхар шинна а оагІонна пайдина хилара кІийлен тІа шин оагІонна юкъе лелаш йолча соглашенешка хьежжа СССР-и США-и цхьана гІулакхаш леладар лоархІаме хилар. ОагІонаша теркалдир шин мехка юкъе хІанз лелаш долча культурин, образовательни, Іилман-технически дакъерча шеррача гІулакхий програмика кхоачашъярах хьахиина позитивни дараш.

Юкъе эттача нийсхо лелаяра, вІаши лархІара, шинна а оагІонна пайдана хилара принципех уж программаш чакхъяхара дакъера кІийле а ец, оагІонаша чІоагІдир цу областашка цхьана леладу гІулакхаш дІахо дакха и церна активизаци е а лаьрхІа шоаш хилар.

ОагІонаша чІоагІдир экономически торговий гІулакхаш шинна а оагІонна юкъера бувзамаш дегІадоаладаран чІоагІдаран йола лоархІаме элимент хилар. Шинна а оагІоно могадир уж гІулакхаш чІоагІделга, хІаьта шинна а оагІонна пайдане долча торгово-финансови бувзамий дегІаахар юха детта новкъарлонаш дІахара тІадерзадаь дола гІулакхаш дииза даргдоацаш а лаьрхІар. ОагІонаша кертагІдаьккхар шоай мехкашкарча йоагІаш йолча организацештеи учреждеништеи йаьхкхача ханна йолча кІийлен тІа шинна а оагІонна пайдане йола коммерческа соглашенеши контракташи ерга могаде лаьрхІа шоаш хилар.

Л. И. Брежневеи Дж. Картерен белгалдаьккхар шаккхе а оагІув шоай хиннaча переговорий итогашта рьза хилар. Уж тайша ба, вІашагІкхетар бахьан долаш дукхача проблемай дакъера шинна а оагІон уйлаш йовзилга кІоаргдаларо, тІайица договоренносташ ерригагІа кхоачашдаро советско-американски отношенеш дегІаахара гІо дергхиларех а, хІаьта цунах разрядка, дунен халкъашта юкъера кхерамзле, машар чІоагІбеча шин мехка цхьана [illegible] хургхиларех а.

1979 шера 18 июне.

Л. БРЕЖНЕВ
КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель

Джимми КАРТЕР
Америка ВІашагІкхийттача Штатий Президент

НАХА КХЕТАМ БАЛАРА БОЛХ ТОАБЕШ

Беррига низ — идеологически болх чIоагIбара

Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене къахьегамхоша дика хеташ тIеэцабалбеш тIанийцар «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тIеобарах» бола КПСС ЦК соцам. Цу гIуллакхна хетаь йола партийни собранеш дIайолаелла тха коллективашка, дукхахча къахьегамхошта юкъе идеологически активно дIаболабаьб из соцам дIабоаязйайтара болх. 1976 шера 16 ноябрера КПСС Нохч-ГIалгIай обкома тохкам баь моттигаш алсамъяхара, геолого-тохкамийн балхаш тоадара чотах доккхаш долаш мехкдаьтта лох ца далийтарах бола соцам кхоачашбеш низ тIабехкийтта болх барах, парте XXV съездо а иштта КПСС ЦК ноябрьски (1972 ш.) Пленумо а дIадехарашка хьежна тIомашпа мехкдаьтта доаккхилга дегIадоаладарах латт тахана тха объединене парткомеи цун предприятей коммунистийн керттера декхар. Парте обкома из соцам хинначул тIехьара шерашь лоархIамэ моттиг дIалоацан да республика мехкдаьттахой вахаре.

Беррига идейно-кхетама болх, коммунистий профсоюзий комсомольски организацей беррига творчески низ, хьинар из керттера декхар кхоачашдара тIадерзадаьд объединене парткомои цехий парторганизацеши.

Экономически декхараш кхоачашдара, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара низ бола средство я къахьегама, идейни, нравственни цхьана кхетам балар къахьегаа хьагойташ йола социалистически яхь. Къахьегама коллективашка къахьегами рузкъек кIезигагIа дIа а дохийташ доккхий экономически хьонхамаш доахаш йола яхь йоаржае Iомадалара хоадам болла опыт хьахиннай хIана объединене парткома, цеховни партийни общественни организацей, цун предприятей. Производственни заданеш кхоачашъяра цифрашца бааьккха ца Iеш, граждански дегIадахкара бустам боаккхаш дола толамаш даьхар СССР Конституце шу диаарга, Сийлахь-боккхача Октябра 61 шу диаарга, В. И. Ленин ваь 109 шу диаарга кийчлуш пятилетка кхаь шера план кхоачашъяра яьржача [illegible].

Объединене партком вIашагIъеллачул тIехьагIа коллективе хьахиннад объединене коллективаша меттел, республикерча дукхача кхыча коллективаша а хьаллаьца дола дукха патриотически боламаш. Укх тIеххьарча шин шера цахаддаш 7 квартале Ерригсоюзни социалистически яхьа итогегIа мехкдаьтте промышленноста Министерства, мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой профсоюза карара кхара тела ЦIе байракх ахчан хьалхара премеш тийнай «Грознефть» объединене коллективана. Укх шера хьалхаеча квартале КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, республика Министрий Совета облсовпрофа, комсомола обкома карара хара тела ЦIе байракх, иштта 1978 шера итогегIа Херсонски областа карара хара тела ЦIе байракх сийнай объединенена. ИтлагIча пятилетке дIаьхача хана планал совгIа даьккхад 560 эзар тонн мехкдаьттей конденсати, тIехькоачашъяьй техника кьамача мехкдаьтта запаский план. Иштта толамца кхоачашъеш я скважинашта буруш тохара заданеш а.

Социалистически яхье хьалха йоагIа «Старогрознефть» НГДУ, Старогрознески бурув тохара балхий управлене, Октябрьски технологически транспорта управлене, кхыйола коллективаш.

Объединене парткома, цеховни парторганизацей, партгруппай, профсоюзни комсомольски организацей белхашта бокхи дттув болаш хилар «ТIехьабусариш болаш бе бола» аьнна бола постовани болаш шерра дIабаржар. 35 предприятех 32, 127 бригадах 125 хьалхаьцаб из болам. Цу яхьах ма хулла дукхагIа пайда эцара тIабераабаь бола организаторски массово-политически болх шерра дIаболабаьб партийни организацеша. Цунах доккха бермат даьлар. 1977 шера 1 январе 56 хинкаяле укх шера 1 май пхинега кхоачаш кIезигъеннай заданеш кхоачаш ца еш йола бригадаш.

Доккхача даьнъе идейно-кхетама балха боарам дегIабар, иштта объединене парткома, цеховни парторганизацеш, партийни группаш КПСС XXV съездо дIадехарашка хьежна идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам балара дешйш вIашш бувзаж болаш леладе тIептар бахьан долаш хьахиннад уж толамаш.

Цунца цхьана «Коллектива членашта нравственни кхетам балар тоадарах дола юкъаметта парторганизацей даьъа лакхдарца бувзабеннача «Грознефть» объединене балхах» яха доцц дуйцаш объединене парткома, цеховни парторганизацешта, цун предприятешта кийса критика йир КПСС Грозненски горкома бюрос. Цу критикахи парте горкома бюро соцамахи а йоагIаш йола выводаш йир объединене парткомо. Укх деношка чакхъоалаш я «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам Iомабеш, иштта парте горкома нравственни кхетам балар тоадарах бола соцам буацаш йола цеховни парторганизацей партийни собранеш.

Объединене партком, предприятей цеховни парторганизацеша 1979—1980 шерашта оттаьча комплексни планагIа бу къахьегамхошта коммунистически кхетам балара болх. Тахан 300 совгIа коммунистехи парте боадарехь латтача объединене активе вахара юкъе хьу КПСС политика, дукхача наха дIадоаккхийт вай вахара бакъдар, марксизма-ленинизма идеяш. Церна юкъе ва 350 пропагандист, 230 лектор, 150 докладчик, 400 политинформатор, иштта 1500 совгIа агитатори профсоюзни активисти.

Партком вIашагIъеллача деношка деэз оаха чIоагIа уйла тIайоххийт идейно-нравственни кхетам балара гIуллакхашта.

ХIана дешеи гIулакхеи цаIаь хIара дезка дечун боарам а хила дIаэттача хана хIара сага вахарца йиза даьъа лацара посаца, шийна общественни декхар доааз ховргдола кхетам хьаькхолланза баргбац, яхаш белгалдоахар «Планашца социалистически декхараш кхоачашдар идеологически Iаламдечара пропагандиста дакъа», «Социалистически яхьи къахьегамца коммунистически отношенеш хIалара тIехьара болаши — наьха творчески активность дегIаяра, иевда сая хьалхеевара йола низ бола средство», «Къахьегамеи производственни дисциплинаш чIоагIъяр, балха ха йоаллаи лоадар — партийни, профсоюзни, комсомольски организацей болхами кулгалхой балха лоадхIаме участок» яхача темашта хетаьъ объединене парткома яьъ Iилма-практически конференце.

Пропагандиста творчески активность лакхъяьара наькъех, къахьегамца коммунистически гIулакхаш хилара ях дегIаярах, къахьегамеи производственни дисциплина чIоагIъярах дуйцаш дIахьа дагабаьлар конференце дакъа лоацаш хинараш.

Дика традицеш дукха я «Грознефть» объединене дукха хана дена къахьегаш хьабоагIача болхлой. Кьонача мехкдаьттахой нравственни оламаш хьакхоллача новкъостал ду цар.

Укх тIеххьарча хана вай вахаре чIоагIденнад «Воккхий наха кьонача тIехьенца вIашагIбеттабалар», «Социалистически яхье котбаьннарий слет яр», «Эскаре гIулакх де болхараш торжественни накъабалар», кхыдола цIейш. Кадраш балла тIа дIачIоагIъяра, уж гражданственность йолаш хьалкхеяра новкъостал ду цу кхетама балха формаша. Цунна тешал деш да шерагара шерага кадраш балхара дIа-юха ухилга лохлуш хилар. Соахка 4 процентага дIаяхкоачаш лохделар из.

Дика опыт йоаль кьона специалисташ дIачIоагIбара гIулакха а. Из опыт дIайоаржайра «Грознефть» объединене карагIдаьнараш ларде луацаш йола кьонача специалистий аллагIа отраслевой конференци йир СССР мехкдаьтта промышленноста Министерства дIадахача шера. ХIьа А. В. Тинугина кулгалдеча объединенерча кьонача специалистий совета балха опытах даьккхад документальни фильм.

Дукха дIайха дешаш ала мегардолаш да коммунистий Вреславский Борис Ивановича — «Октябрьнефть» НГДУ оператора, Шахова Низа Евгеньевнай — «Грознефтегаз» НГДУ партбюро секретара, Шуаяев Георгий Александровича — Старогрозненски бурув тохара балхий управлене буровой начальника, Остриков Леонид Петровича — «Октябрьски технологически транспорта управлене комсомольско-кагирхой бригада кулгалхочун вахар. Яьха а вартаьй коммуниста декхараш толамца кхоачашдеш мел барий цIераш, дукха ба уж.

«Халахета а, вайна юкъе нийслу вай нравственни нормаш телхаеш бола нах. Царна юкъе хул коммунисташ а къаметтел кулгалхой а. «Октябрьнефть» НГДУ начальника заместитель хиннача коммуниста Б. С. Воронина къахьегамхой малобашкей лахаленелиеи хьакхара дахьхъе гIалаташ дуаллейтаьга массехказа белгалдаьккхадар, къаметтел партийни бехк а беш. Цунах йоагIаш йола выводаш яьзар, мехкдаьттахой хьайташ теса дитадар, къахьегамхой заявленешка хьожаш волоиита, формализм лелайора.

Коммуниста Б. С. Воронина чIоагIа партийни бехк а беш из балхара дIаваккхара кулгалхошта предложени елар объединене парткомо. ЧIоагIа партийни бехктохаме оза а балхара дIаваккха а вийзар «Грознефть» объединене гIишлой-коммунальни контора керттера инженер коммунист А. П. Олеласи.

Укх тIеххьарча хана объединене ЖКК гIулакхашка хьежа деаш хул тхо. Цу коллективна, цун партийни организаце балха цахаддаш тIахьожам лоаттабу шоай гIалаташ, дикка дисараш доаара. Коллективера моральни-психологически гIулакх тоадара боахама кулгалхошта партийни организацеша шийн хур-могар даь новкъостал де гIерт объединене партком.

Парте XXV съездо дIадийхарех, иштта «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамах кор гIортолга а еш, беррига идеологически болх пайданегIа хургболаш вIаштIехьбаккхара коммунистий беррига низ тIеберзабе гIерт «Грознефть» объединене партком, цехови партийни организацеш.

А. ЧАПАНОВ,
Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене парткома секретара заместитель.

Барзкъаш тега заказаш деча наьха хьашташ дизза кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьег Грознерча № 8 йолча ателье хIамаш тегараша. Iхо бетта план тIехкхоачаш а яь, заданел совгIа 354 сома маьха заказаш кхоачашдир цар. Укхаза хIамаш тегийта баькхача нахага шоайта барзкал оалийташ, шоай декхараш цIенен дизаза кхоачашдеш къахьегаш хIаарца белгалбаьнна ба барзкъаш доахар Хаштырова Мадина, хIамаш тега мастераш Макаева Ася, Сайдаева Хьава, Салтыханова Лейла, кхыбераш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) тегаш долча барзкъага хьожаш ба хIамаш тега мастераш Л. Салтыханова, Хь. Сайдаева, А. Макаева, барзкъаш доахар М. Хаштырова.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМА — ПАРТИЙНИ КУЛГАЛ

КПСС ЦК «Латвийски ССР халкъа тIахьожама органашта партийни кулгалдарах» бола соцам тIайийцачул тIехьагIарчи хана дукха къахьайгад города партийни организацеша группаши постоши организационно чIоагIъяра, цар стили методаши тоалра, царна ду партийни кулгал дикагIа хилийтара. Боккха лоархIам болаш хилар цу гIулакха дукха тха йоацца хила «КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленумо, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева цига даьча къамаьло чулоацача выводаши установкашеи дIадехарашка хьежа экономика режим чIоагIъярал тура резервех пайда эцаран лоаттабеча къовсамера халкъа тIахьожама органий лоархIам лакхбара города партийни организацеша беча балхах» дола дош пийца КПСС Грозненски горкома пленум.

Партийни организацеш дукхагIа теркам тIаахийта наьннай структура эргальехта тоалра, группайн постийн партийни ядро чIоагIъяра, халкъа тIахьожамахой состав тоалра.

ХIанз укх сахьате города предприятешкеи учреждешкеи 2200 гарта группех пости я. Цига болх беш ва 15 эзар халкъа тIахьожамхо, кхоалагIа даьъа совгIа ба царна коммунисташи комсомолашши.

СССР 50 шу дизара цIерагIча химзавода партиомо кулгалдеш йолча халкъа тIахьожама группашеи постошеи шоай влиянена чулаьцай производства ерригга лоархIамера участкаш, болх лертIа ца леш моттигаш гучайоах, тIахьожама керттера лостам белгалбоах. Партиома, цехий партбюроша юкъ-юкъе ладувгI группашкеи постошкеи шоаш беча балхах коммунисташа деча хIамашка, халкъа тIахьожамахой дешар вIаштIехьдаьккхад. Шерра актив юкъе а уваш тIагIертта шоай тIахьожам действенни хилийта гIерт группаш. ТIахьожамахоша гучадаьхарий даьнъе приказаш детт администраце. Цу хьакъехьа даьча гIулакхех дукха тираж йолча кепайоазонга, заводской радиопередачашка, халкъа тIахьожама стендашка, «Молнега», фотообвиненега, сатирически листонашка гIоялла шерра информаци ю коллектива.

ХIама кхоачаш хьурмат даран цахаддаш къовсам лоаттабар бахьан долаш дикка лоадаьд товарий продукцега дIадодар. Пятилетка кхаь шера коллективо кхоадаьд 1 миллион сом совгIа мах бола бензоли углеводородий бийдаш.

Партиома партбюро заседанешка ладувгI хьашарий итогех йолча докладашкеи группай председателий отчеташкеи, чIоагIа теркам тIабахийта анализ ю хьачуухача информаце.

1978 шера керттерчен цехийн группаша 100 гарта хьаьжари рейди чакхъяьккхай мехкдаьтта паркашка, мехкдаьтта лувцаргаша болх мишта бу, къовлара арматурех мехкдаьтта проводашш йохаза йий хьожаш тIахьожам лоаттабара. Халкъа тIахьожамхоша бIарг лоц насосашта ремонти оборудоване профилактикие мишта ю, скважинашкарчеи трапни установкашкарчеи автоматика болх ритмично бой хьожаш. Эксплуатационни скважинай фондах пайда кхетамца ийбой хьожаш даим тIахьожам лоаттабаро новкъостал ду мехкдаьттеи газеи тIерадувлара наьнаш дIакъоала. Из бахьан долаш шера ерригача управлене кхоьлй 3.5 миллион киловатт-сахьат электроэнерги, 1156 Гкал йIовхал, 600 тонн условни доагор. Мехкдаьтта даккхара стабилизаци ярал совгIа, из тIадеттадала а доладеннад.

«Красный молот» завода парткомои кулгалхошеи боккха действени кина лерхI халкъа тIахьожама группехи постехи. Шерра уж ларде луш, халкъа тIахьожамхоша дIадолаьдь дукка дараш шоай кия ма кхоача хьаллуш. Вокъонца лаьрхIача коллектива производственни вахарна дувзадення доагIаш дола цхьаккха а доаш къовсадеш дац заводе халкъа тIахьожамхоша даьъа ца лоацаш. Группайн постийн эффективни балхах дола масалаш кIезига дац. Волат лоаладеча цеха халкъа тIахьожамхоша еннача предложенех ковшаш шелъяра технологи хувцарах шера кхоъ 250 эзар киловатт-сахьат. №№ 1-и 14-ен йолча литейни цехий халкъа тIахьожамхоша из гIулакх дIа а доладаь тIагIертта чакхдаккхар балхьан долаш формовочни гIум юкъ-юкъе хьа ца йойташ соцаш хинна Миллеровски карьероуправлени договорах шийна тIалатта декхараш кхоачашде ьный.

Халкъа тIахьожама группаштеи посташтеи «Электроприбори» «Союзавтоматстрой» ВНПО опытно-экспериментальни заводашка, производственни швейни объединене, Грозненски почтамте, кхы дукхача моттигашта халкъа тIахьожама группаштеи посташтеи партийни кулгал кийса деш хилара партийности принципиальности юкъе йоалаю цар балха, халкъа тIахьожама дена, балха лостам, цунах хьахулаш дар лакхду.

Цхьабакъда, нагахьа санна халкъа тIахьожама органий болх парте дIадехарий лакхаленгара зийча, гуш да тIахьожама практика эргалькха тоаир, балхага хьажар, лертIа доацараш хургдоаца хьал оттадар, кхоачамбоацараш дIадахар вIаши дувзалуш хилийтара де дезараш дукха хилар.

КПСС горкома пленумо белгалдаьккхача бесса, цхьанцайолча партийни комитеташеи юкъхьанцарча партийни организацешеи чIоагIа теркам тIабахийтац халкъа тIахьожама комитетий, группай, постий балха, цар балха формаши методаши эргальа тоалра саргагIъллац, халкъа тIахьожама органашка беча балхах йолча коммунистий отчеташна наггахьа мара ладувгIац. Халкъа тIахьожама группай председателаш совещане беха цкъаза «бицлу», инструктажи къамельнаш де гулац, царех дукхахбараш юкъъеккхарча партийни организаце секретара заместителалла, бюро, партиомий членалла хийржабац.

Халкъа тIахьожама городской комитето хIанз а вIаштIехьдаьккхадац предприятейи организацейи планаш, заданеш кхоачашъяра, дикала хьонхамаш лакхдара тIахьожам лоаттабелга халкъа тIахьожама ерригача районни комитетий, хIара группа керттера декхар хулга. ХIамах кхом белга кийса кхоачашдара, бийдалах, кхыча материалех, доагора-энергетически ресурсах дикагIа пайда эцара гIулакхах къамаьл хилте, дийза а хилац группаш хоедйн боллаш а тIагIертта а доаш оттадеш.

ЧIоагIа лоархIаме да халкъа тIахьожама органий, кхыча общественни организацейи ведомствейи балхашта координаци яр. Цо торо хулийтаргья царех цаI шоллагIчун балха юкъе лелхаргйоацаш а хIаране [illegible]-шийн болх бергболаш а гIулакх вIаштIехьдаккха, низ а ха а йоа, гIулакх дикагIа а кIоаргагIа а доаза. Йаш хулийтаргья балхах хьахулар дикага хилийта. Цхьабакъда, 1978 шера Старопромысловски районни комитето, масала, деррига а 10 хьажар мара чакхдаьккхадац «Комсомольский прожектора» районни штабаца, тIахьожамо-ревизионни управленеца, ОБХСС-ца цхьан.

ХIанз а ледара я халкъа тIахьожама органий администраце балха тIахьожам лоаттабара бокъо кхоачашъеча парторганизацей комиссешца, профсоюзни организацешца, халкъа депутатий Советий массазарча комиссешца контакташ.

ХIана, халкъа тIахьожама органашка отчетни собранеш чакхйоахача чIоагIа бехктохамерча хана, партийни организацеша де дезар да шоашта тIадехка декхараш кхоачашдара даькъера комитеташкара, группашкара, постошкара хьалдехараш дукхагIа хилийтар, цар боле кIоаргагIа боалар, царна дукхагIа гIо дар. ДIахо а эргайоахаш тоае еза структура, лакхъе еза цар состав дикал, тоае еза планировани, группайн постийн болх наха дIабовзийтилга. ЛоархIаме да хIара тIахьожамхочо шийн болх КПСС XXV съезда решенеш, диълагIча шера а ерригача иттлагIча пятилетка а заданеш кхоачашъяра тIабераабаь бергбола гIулакх вIаштIехьдаккхар.

А. СКРИПЧЕНКО,
КПСС Грозненски горкома оргодела заведующе заместитель.

IОМАБЕШ БА КПСС ЦК СОЦАМ

«Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам ара ма баьлла, парте из лоархIаме документ Iомадара мел эша мероприятеш оттайир Грозненски авиапредприяте партиомо, командни составо.

КПСС ЦК «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча соцамга хьежна «Коммунистически кхетам балара теории предприяте личнй составаш беча политико-кхетама балха практикеи» яхача темах семинар хилар укх шера июнь бетта.

«Советски наха коммунистически сакхетам хургболаш кхетам баларах болча идеологически балхах В. И. Ленина, КПСС XXV съездо» яхача темах къамаьл дир авиапредприяте начальника политико-кхетама балха волчи заместителa А. С. Федорова. Нов. Федорова хоадам боллаш дийцар идеологически балхах, предприяте членаш боккха коммунистически сакхетам болаши тIадиллача гIулакхах чIоагIа бехктокхаме хургболаши хьалкхеберах дола дешаш.

ТIахкха доклад еш къамаьл дир авиапредприятие начальника Т. А. Кругликова. Граждански авиаце болхлой политически, моральни кхетам болаш хилара хьакъехьа КПСС-а дIадехараш, авиаболхлошта юкъе беча идейно-кхетама балха кулгалдеча болхлоша дакъа лацар» яхача темах цо даьча къамаьлага уйла тIаяхийтта ладийгIар семинаре дакъа лоацаш хинараш. МоллегIа болх баш ше вале а хIара кулгалхочо шийна карарча болхлоша беча кхетама балха лоархIам кхы цIаькха а шийн докладе тIа белгалбаьккхар цо. Къилбаседа-Кавказски граждански авиаце управлене предприятей вахарцара хоадам болла масалаш а кхувлаш моральни гIулакхаш, политически кхетам лока болаш болча кулгалхой нахаца кхетама болх ба бокъо яц, аьлар нов. Кругликова. Парте, халкъо, паччахьалкхено вайга хьаенна чоалхане авиапе техника лелаяра вайна эп моральни дика гIулакхаш доаккхаш дийшаи бола нах. Иштта кхетам болаш нах кхебелга, къаьстта катирхой а кхетабеш — из ерригача вай кулгалхой декхар да, аьлар Г. А. Кругликова шийн къамаьл чакхдоаллаш.

«Советски профсоюзаш — кулгалдера школа, коммунизма школа» яха доклад еш къамаьл дир авиапредприятей вIашагIкхийттача профсоюзни комитета председателa А. Т. Степанова. Коллектива членашца кхетама болх бара даьъакки вай мехка коммунизм хьалъеча хьарча профсоюзни организацей декхарех, иштта шоай авиапредприятей профсоюзни организацей вахарах кIоаргга чулоацам болаш дийцар цо. Цул тIехьагIа къамаьл дир авиапредприятей ВЛКСМ комитета секретара В. И. Тишенко. «Коммунизмага Iомалс» аьнна дола ледоаца Ленина васкет низ тIабахийтта кхоачашделга — Ленински комсомола керттера декхар» яхаш яр цо даьча къамаьла тема. Къаьстта катирхой а хулаш, советски наьха Iилман мировоззрени, парте гIулакха, коммунистически идеалашта мутIаьъал, социалистически Даьхенна, пролетарски интернационализмашара безам хьакхилар идеологически, политико-кхетама балха юкъемоттиг хинна а хиннай хIана йолаш а и аьнна йола КПСС ЦК соцама тезис белгалъьаьккхар предприяте комсомоле кулгалхочо. Предприяте вахарцара хоадам болла масалаш а кхувлаш къолича болхлой, комсомольский парте боанарий патриотизмаи интернационализмаи оамалаш хьа кхиита хул дийцар цо.

«Къахьегама дисциплинах» дола В. И. Ленина къамаьл тIадолча грамзаписага ладийгIар семинаре хинарахша.

Предприяте болхлоша беш бола идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабара тIаерзаь йола рекомендаци тIанийцар семинар чакхйоалаш.

Предприяте ерригача подразделеней цеигазеташка, партийни организаце идеологически дешашта план оттаяри из кхоачашъяреи, иштта личнй составаца беча политико-кхетама балха материалашка а опытага а хьежар семинаре хинараш. Цу балха эгара дикагIа дараш, дикагIйола формаш шоай дIахо Iе безача балха лаьрхIа белгальъьхар подразделеней хIара партийни, общественни организацеша.

Городи, иштта Ленински района транспортни системана юкъерча социалистически яхье шерагара шерага дикагIчарех лоархIаш хьайоагIа Грозненски авиапредприяти. Укхазара дукха а дукхагIбараш предприяте толамех, карагIдаьнарех дега оадо еш низ тIабахийтта къахьегаш ба. ХIьа Къилбаседа-Кавказа Аэрофлота коллективашта юкъе Грозненски авиапредприяти толамагIа хилийтарь шоай хурмогар дерга цар.

В. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ,
Грозненски авиапредприяте начальника заместитель.

Вай мехка масса а метте дIакхоачаш я Грозненски «Трансмаш» заводе арахецаш йола тракторни прицепаш. Шера укхаза хьа а яь мехкарча юрта боахама лаьрхIа дIайохьийт 11500 прицеп, вешта аьча халкъа боахамга дIакхоачаш йола продукци 13 миллион сома маьха я. Пятилетка даьлагIча шера плани тIанийца социалистически декхараш дикка тIехкхоачашдеш хьабоагIа предприяте болхлой. ХIана гарга ба уж хьалхарча ах шера план кхоачашъе а.

Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба укхаза заготовительно-сварочни мехкера сварщикаш Шишитов Висха, Алдамов Хьусен, Саидов Махьмад, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 150 процента кхаьттаца кхоачашъю цар.

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) сварщикаш В. Шишитов, Хь. Алдамов, М. Саидов, вокхагIча сурта тIа я дIаяьйита кийчъю тракторни прицепаш.

С. ХАНИЕВА сурт.

БОЛХ ТОАЛУШ БОАГIА

Укх тIеххьарча шерашка хадданза тIехьаюсаш паччахьалкхен декхараш тIадусаш хьайоагIачарех яр № 4 йола гIишлои-монтажни управлени. Из гIулакх дIахо даха йир йоацчата дика кхетадеш бар Нохч-ГIалгIай гIишлоишъеча управлене кулгалхойи СМУ-4 дукха болхлойи. Пятилетка диълагIа шу доладелкача деношка управлене ерригача гIишлои участкашка хьожабир гIишлош яра балха тIа йоккха опыт йола специалисташ. ГIишлои участкашка бригадашка нийслу кхоачамбоацараш, халонаш юцаш, дIахо йолача хана уж ца нийсдалийтара, болх цIенхаштта тоабара хьалхашка латта декхараш дуцаш гIишлоихой юкъара собранеш хилар. Къахьегама дисциплина чIоагIъяра, социалистически яхь кхетамца вIаштIехьъяккхара, цунна кулгалдар саланга дена эргадаьккха тоадара тIаерзаь мероприятеш чакхъяха йолайир. ТIабиала болх беза кхоачашбара хIаранена тIалатта бехктохам айбир.

Уж а кхы а балхаш дараш доккха беркат даьннад СМУ-4 коллективана. Ше тIехьаюсаш хилар цIенда аьъ а даькха, хIара бетта плани тIанийца социалистически декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIа из. Генподрядега гIишлои-монтажни балхаш дара пхе бетта план 106.5 процент кхоачаш а яь. ПланагIа лаьрхIачул совгIа цо даьд 80 эзар сома маьхка гIишлои балхаш. Шийна визапа гIишлои балхаш дара паччахьалкхен план 103.8 процент кхоачашъяьй цо. Заданел совгIа шийна кхаща даь гIишлои-монтажни балхаш 25 эзар сом мах болаш да. Къахьегама овсарле лакхъяра задания 121 про[illegible]. Из [illegible] совгIа [illegible]тажни [illegible].

Шийн болх тоабаргахьа дикна тIа дIахьалкхашкахьа баьккха йола СМУ-4 коллектив доа тийша я пятилетка диълагIча шера плани тIанийца социалистически декхараши толамца кхоачаши тIехкхоачаш деш, пусковн гIишлош шоай хаиа нахьа е хана хьалха эксплуатаце дIалургхилярах.

Шин-шерIа къахулаш дац къахьегама толамаш. Цун керттердар да шерра социалистически яхь йоаржаьча гIишлоихой бригадаша шоай торонехи кхоачамехи безаа пайда ийбар. Дукхача бригадаша аккордно-премиальни системагIа къахьег. Яхье[illegible]ьннача гIишлоихой бригадаша даьхача къахьегама толамий хIара дийнахьа итогаш а еш, уж тIа-тIа тоадара оарцагIбоах гIишлоихой. Хьинаре къахьегарца белгал а яьнна, кхыча бригадашта хьонхам телаш болх беш йола коллективаш дукха я укхаза. Царех я Сарабаш Антона кулгалдеча плотникий бригада, Королевский Александр, Яковенко Валерий керте латтача каменщикий отделочникий бригадаш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 125 — 130 процент кхоачашъю цар. Белгалдаккха дезаш да овсаре къахьегарал совгIа шоаш мел ду балхаш цар дикка тIехдикеи мара ца хулийтилга.

Б. КОСТОЕВ.

ЛАКХАЛЕНАШКА БОЛХАШ БА

Календара тlа иттлагlча пятилетка ялхlагlа бутт ба. «Октябрьнефть» НГДУ коллектива балха кхочуш дог гlоздаккхаш я.

Болхлой, инженерно-технически балхахой, гlуллакхерча, наьха ерригача коллективо ина тlагlорттабав къахьегарах, дукха геолого-технически мероприятеш чакхъяхарах, тlоанашнара мехкдаьтта дукхагlа даккхара технологена тlаерзаль мероприятеш чакхъяхарах торо хиннай пхе бетта плановни заданеш 100,9 процент кхочашъе. Хlьата планал совгlа мехкадаьтта продукци 63 эзар тонна я.

Планагlа лаьрхlачул цхьа процент тарга лакхъеннай къахьегама овсарле а.

Коллектива толамаш къастта холуш да дlадахача шера укх ханаца нийсдича. Соцний цар кхайленаш? Коллектива гlуллакхашца хоза дикчи хьожача гучадоал цхьаккхе а ийхьде йоацилга. Церна карагlдаьннар керда техникеи хьалхалатта технологии шерра балха юкъеккхуларах, производственни процессашта комплексно механизаци автоматизаци ярах, къахьегамк производствана управлени елгех lилман ларда тlа вlаштlехьдаккхарах хьахиннар да.

Масала, 1978-ча шера цхьаццадолча даькъе морально а физически а тишъенна станокаш-каталкаш хийцар, мехкдаьттех тlади гулъеча системашта реконструкци елга дlахо дикъар. Хlьата цар юкъейоалалъ дебит юсташ йола «Спутник» яхачун хьисвне йола устройстваш а. Массехк болх чакхбаьккхаб технологически процессашта дlахо кхы дlа а автоматизаци механизаци яра тlаберзабеь. Мехкдаьттех гвзя йоакххачи цхьоалагlча цехе комплексно автоматизаци яра балхаш а чакхдаьхад.

Дlабаьача пхе бетта лаьрхlа хиннача 42-на меттел 80 геолого-технически мероприяти чакхъяьккхай.

Геолого-технически мероприятеш уттаеча уж чакхйоахачеи производстве хьалхалаьттарий творчески ханнари къахьегами лакху. Из хьахьокх НГДУ коллектива хьалхатlоха мехкдаьтта довккхилга цахадаьши ина тlабаьйтан тоадар дукха вай республике йолаш йолча углеводородни бийдалах дукхагlа пайда эша декхар оттадаро.

Пятилетка доьлагlча шера хьинар айденно къахьегаш ба ремонтникаш а. Пхе бетта планагlа 14 скважинана капитальни ремонт е езача цар 16 скважинана ремонт дро кхы тlа а 179 тонн мехкдаьтта даккха торо елар.

«Октябрьнефть» НГДУ ерригача структурни подразделешка пайда ийбу социалистически яхь вlашт-lехьаьккхара ерригача прогрессивни формаехи методехи. «Тlехьабусараш боацаш бе болх!» яхача девизагlа йоаржаь яхь айкха буйзам болаш лелаю укхаза хьалхе дlайолаль хиннача «Хlара балха дена — дикала Знак!» яхача девизаца, къахьегам коммунистически ларда тlа вlаштlехьбаьккхара «Профессех дикагlвар» яха цlи яккхара, кхомбарен хьурматдаран тlехьа яхь лелаяр санна йолча формашца.

Социалистически яхье уж ерригна формаши методаши хьалхе а вlаштlехьбеьккха хиннача кхетама балха ларда тlа вlаштаг! а схна сиз а ца луш балха юкъейихьар.

Цехашнея структурни доакъошкея хlара беттан «Октябрьнефть» НГДУ хlара кварталагlен итогаш ю социалистически яхье. Укх шера цхьоалагlча квартале ялча итогех хьалтара моттиг хьожаьлй управлене барара кара тела Цlе байракхи ахчан совгlати а луш К. Ервандяна кулгалдеча мехкдаьттех гази йоакххача цхьоалагlча цеха коллективана. Призовой моттигаш льхар мастераша Г. Шитова, П. Шуклиноба, кхычар кулгалдеча бригадаш болхлоша. Лаьттан кlалем капитальни ремонт еча цехе тlехдика болх а беь дика хьоцхамаш деьхар мастераша В. М. Адамянеи И. М. Петрученкоси кулгалдеча бригадаша. Мехкдаьттеи гази йоакххача цехашка лакха эффективность йолаши тlехдикеи болх барца белгалбаьнна ба В. П. Семенычева, М. К. Мизевич, И. И. Гудиев, В. Н. Сивко, иштта кхыбарош.

Управлене структурни доакъошка дика lоамбар «Идеологически, политико-кхетама болх дlахо тоабарах» бола КПСС ЦК сацам. Социалистически яхь лелаяр дикагlча хьалаш тlа даккхара бе беза болх дукха ба. Къахьегама коллектива болх бустеча хана производственни хьоцхамашка хьежа ца lеш, дисциплина боарамга а хьежаргба. Хlьата мастерий а кхыча кулгалхой а балхага хьожаш — дисциплина боарамга, коллективерча моральни политически климатага, къахьегамен бытен хьалашка.

Хlанз долаш долча хьалашка «Октябрьнефть» НГДУ коллективо кхы а дукхагlа толамаш доахаргйолерах догдоаллий йолаш я.

Ф. АРСЕНЬЕВ.

Юртахошта долча новкъостала

Старопромысловски районерча промышленни предприятей коллективашеи республикерча тайп-тайпарча боахамашеи юкъера доттагlал шерагара шерага тlоетlлуш хьадогlа. Промышленноста болхлоша хlара шера дукха новкъостал ду колхозашкареи совхозашкареи алат чуцача, из хьттаца дlаоахача, доакъар кийчдеча, бьцадаараши совгl дика хьийтъа хьалкхедета, уж чуаца.

Массаза а цу балха тlа хьинаре къахьегарца белгалбоалаш хиннаб технологически транспортеи спецтехникаи ставрогрозненски управлене транспортникаш, «Ставрогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой. Грозненски Старогрозненски бурув тохара балхий управленей бурувдеттараш, «Грознефтегаз» мехкдаьттеи гази йоахача управлене шоллагlча йиьлагlчен цехий болхлой, «Электроприбор» завода коллектив, кхыбараш. Хьинар айденна къахьегаш ба уж кхашка укх деношка а. Шоаш шефал деча «Минеральный», «Братский», «Верхненаурский», «Калаусский» яхача колхозашкеи совхозашкеи, 1 Мая цlерагlча колхозе юрта боахама техника тlакхача аьттув боацача моттигашкара хьалха а хьекха цар кийчдаьд 200 тонн гаргга моша доакъар, овсар даьд 40 гектаре тlарча бьццадаарашта.

Старопромысловски районерча къахьегамхоша колхозашкеи совхозашкеи хьакка а хьекха кийчъергья 600 тонн йол, бlаь гектарал чухьмахьа доацача бьццадаарашта оасар дерга. Юрта долча новкъостала дола балхаш дlахо а деш ба района къахьегамхой.

А. ТИЩЕНКО.

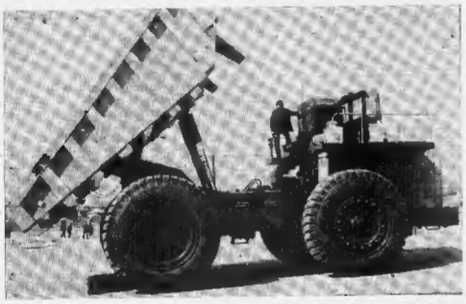

Спйлахь-доккхача Октябра 60 шу дизара цlерагlара деза моахьаш кхухьа автомобилаш хьаеш йола Белорусски объединени — «БелавтоМАЗ» — мехка йоакхагlъярех цаl я. Цо арахац 30 совгlа модификацегlа 8 тоннагара 180 тоннага кхоачаш моахьаш кхухьа машинаш. Укх шера предприяте коллективо планал совгlа арахецаргъа бlаьш грузовой автомобилаш. Автомобилаш ерана доал денлад 110 тонн мухь кхухьача самосвале опытни образецаш арахеца а уж машинаш тахка а, аьнна.

СУРТА ТlА: БелАЗ — 549 яха 75-тонни самосвал.

В. Мастюковев В. Межевичев сурт.

ТАСС фотохроника.

Iилман техникан горизонташ

ПРОМЫШЛЕННОСТА «АЛМАЗНИ ЗАМА»

Хетаргахьа, дукха кораболагlаргбац, цун балхаша дикка совъаьккхай мехка экономически потенциал ала мегаргдолаш бола Iилмахой. Цу кlезигчарна юкъе ва академик Леонид Федорович Верещагин.

Академик Верещагин даим наха дага латтийтара цун цlерагlа медаль ерахийцай лакхача давленей физики даькъера тохкамаш дегlаккхулара Дунен халкъашта юкъерча ассоциаце. АПН корреспондента дехарагlа СССР Iилмай Академе лакхача давленей физика цо хьаьнча Института балхах дуцп цун хlанзарча кулгалхочо физико-математически Iилмай доктора Евгений Николаевич Яковлева.

— Атомни зама, космически зама, — йоах Яковлева. — Дукха цlераш я событеех яноза йолча вай хана. Амма дионлизаце йоавкъашта диллa еча классификацена юхатlадаьхкача, из ювзаенна я металлашта обработка яра способашца: цхьаннена тlехьа шоллагlъяр йолаш хувцаннай вай бlаьшеренаш оалаш йола замаш — кхерий, борза, аьшка замаш. Хlьата хlанз, соия хетачох, хьатlаьттай алмазни зама. Из хlама хиннад искусственни алмазаш гучадалар бахьан долаш.

«Карбонадом» «балласи» оалача цlи хезача советски синтетически алмазий истори хьадолалу 1956 шерагара. Леонид Федорович Верещагин СССР Iилмай Академе хlаьтта вlашагlъеллача лакхача давленей физика Института керте эттача дено.

Графити алмази «углерода тlагlолла вижарий» хилар ховш да 200 шу хьалха дена. Дукхаза а гlийртаб графитах алмаз де. Амма цу хана техника кхоачалацар из хlама де вlаштlехьдоалийтергдолча lалаьмате лакхача давленешка.

Къона Iилман коллектив лоархlайир хьалхашка оттадаьча декхарех шип шера — 1960 шеро хьадир вайцига хьалхара алмазаш. Тамаше лерхlа йиш йолаш хlаме дацар яз, хlана аьлча дукха къахьийтадар теори хьнеш, аппаратурана конструировани еш, каталнзаторaш лохаш. Хьалхарча торама тlеххьа кердабар бера — дикала белгалонашка диллача алмазах тарача, амма болата оаткалаш хьаеш не чlоагlагlа хилар хьагойтача вещества — нитрида бора кубически модификацена синтез яр. Керттера толам бар. Бразиле lаьржа алмазаш санна долча. lаламца геттара кlезигача дукен тlа эгтара хьалхарча доккхийча поликристаллашта яь синтез.

Хlанз институте оттаьча технологех хьаштлолча кепара поликристаллически алмазаш де йиш я синтез а еш. Дукхача хlамашта уж тlех да lаламо беча шоай вежарел — маьха дарегlа. кlезигагlа корка да. Цудухьа хьалхарча аргlанна буровой установкашка, зьшкаьрг бlаьхбара йола фильераш кийчъеча ахийта баьлар уж. Промышленносте алмазах яьча инструментаца пайда эцача къахьегама овсарле 2 — 5-аза лакхъеннай.

Искусственни алмазий синтезо йиш хилийтай тохкамаш давленеш лакхагlа йолаш де. Иштта, «карбонадо» яхача поликристаллех пайда оц лелхамий гlонци мара кхача йиш йоацаш йола статически давленеш хьахулача хlанзарча установкашка.

Тайп - тайпарча веществана давленеш миштa лов хьийжа lаь института Iилмахой, уж гlерт хьалхе а оттаяь дикала белгалонаш йола веществаш хьае а. Вай даьинад керда веществаш хьовр химкий гlулакх лерхlа, амма, гучадаьннача тайпара, физикий компентенцех а да диэлектриках проводникаш хулаш хилар санна дола тамаш йола хувцамаш. Цу хана хулаш дар масс-массета фантален доввъ долаш хул. Лакха давленеш эттача дукха веществаш металлий свойствага кхаьча ца lеш, тlехпроводникаш а хиле дlаотт. Масала, сера — массазарча хьалашкара изолятор — 300 эзар атмосфер давлени хилча критически температура Кальвина школах 10 градус йола тlехпроводящи материал а хиле дlаотт.

Тlехпроводникаш ца хилча кховвара техника хулалургьяц. Уж энаргья энергетике, цу даькъе термоядерничоа а, уж эш промышленносте, транспорте. Лакха давленеш йола тlехпроводникаш лохаш хул Iилман коллективаш. Цу даькъе а хьалхле лелапра моттиг лакхача давленей Института я.

Къавстта латт цу мутlаре «металлически» водорода проблема. Леохlаш да, водород давленена кlал тlехпроводящи хьалага кхаьча ца. массаза цагlа хулаш йолчунга кхочаш давлени лохагlеи температура лакхагlеи нийсъелча а, из цу тlара ца яла мег аьнна. Лакхача давленей физика Институте эййнад миллион атмосферана нийсса йола давлени йолаш водорода проводимость хьахулаш. Вlаши нийсъяра аргда вай Лаьттан центре из йиь миллион атмосферана гаргга хулаш хилар. Уж тохкамаш дlахо хьош да.

Лакхача давленей физико гlо ду кlоаргга Лаьттан чернашка латта процессаш а сийрда кха. Лакхача давленешка Лаьттан минеральни веществаш тахкаро торо хулийт лаьттан чкъора тайп-тайпарча тlоанашнара бокъонца йолаш йола лоаман породаш миштай хьажа а. Цу тохкамех хьахиннарех пайда эца йиш я пайдане оахкаламашта прогноз яра а. Хlьата иштта Лаьттахи космосахи долча Iилмай цlеп хашттара теоритически декхараш къесталеча а. 1961 шеррехьа а хьайир институто тlехьагlа Аризонски метеорита кратере lаламца а кораль кремнезема кхоташна модификаци. Тlехьагlа хайра. Лаьттан мантель идран доазон тlа хулачна юхегlерта давленеш хилча, кремнезем электричество чакхйоалийташ хулга. Цу тайпара дола керда хlамаш гучадувларо вай планета идрон дикала белгалонех дола хlанззалца вайна ховш хиннараш хувца мегаш да.

Институте дукхача перспективни лостамех тохкамаш дели латт. Царца лакха керда ахпроводникови прибораш, хувцаш йолча частотай лазараш яра дераш а. Iилмахой оттаеш ба давленеца материалашта обработка яра керда методаш. Царех цаl, гидроэкструзи оалаш яр — кхы тоае ца елаш тlе а йолаш йола эшшача профилах йола изделя тоlаярца хьаяр, цунах пайда эца йиш я геттара коркача материалах хlамаш еш а.

Искусственни алмазаш дийцача, — аьлар къамаьл дал воаллаш Е. Н. Яковлева, — уж промышленносто тlа-тlа дукхагlа хоатташ да. Дlахо эргайоахаш тоаеш да тхо производства технологи, хьаю керда тlех чlоагlа материалаш. Тха института экспериментальни база цахаддаш лакхлуш новгlа. Хlанз тха йолаш я дунен тlа эгтара йоккхагlа йола универсальни лаьрххlа тохкамий балхаш дара кийчъь. 50 эзар тоннага кхоачаш бола низ тlабохийта пресс.

Тха лакхача давлене установкацеи алмазашцеи безам болаш я Франце Итале, Японе, кхыча мехкий фирмаш. Института балха лакха мах баь хилара тешал ду «карбонадо» яха алмазаш хьадарагlа Женеверча престижа Дунен халкъашта юкъерча институто тха коллектива деннача «Приз престижа» оалача совгlато. Нъ дегlайоалаеза академико Леонид Федорович Верещагина доаккха дакъа яьдв лакхача давленей физика советски Iилма чlоагlа дегlадена дакъа да тахан.

Любовь СОБОЛЕВСКАЯ. АПН.

Доазол дехьара

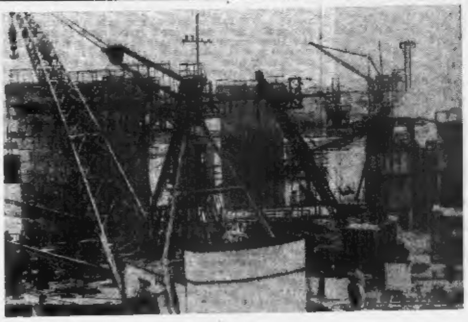

СРВ. Ханоя юкъерча Красная яхача хи тlа гlолла тулалаш латт «Тханглонг» яха республике доккхагlа дарех доле тlий. Тхьо миллион тонн тайп-тайпара моахьаш хlара шера тlеадоахаргда цу тlа гlолла. Социалистически Вьетнама къамаш юкъара лоарlам бола из транспортни объект хьалъеча технически новкъостал ду Советски Союзо.

СУРТА ТlА: «Тхангломг» яха тlий тулалача.

АДН—ТАСС сурт.

Дунен халкъашта юкъера заметкаш

ИРАН: КЕРДА РЕФЕРЕНДУМ ХУЛАШ

Ирански халкъо Исламски республика «дика я» аьнна дlаназайкадаь деррнгача халкъа референдум хинначул тlехьагlа ши бутт баьннаб. Кердача конституце проект пахалъяккхара ха цхьаццайола статьяш кхы а тоае езаш я яхача бахьанех цкъа тlехьаьккха lийнаиц. Тlехьарча заявленешна диллача, тlеххьара а цу проекта дикадар водар фуд хьожаргъяр, хьалхагlа дlанхайкалаьча тойпара, учредительни собрани а йоацаш, хернача 40 викелах латта ассамблея а. Цул тlехьагlа керда конституци чlоагlдара цхьаькха дерритача къамни референдум чакхйоаккхаргья.

Иштта, конституцега хьежаш да халкъ, амма оалаш хlама а доацаш сатийна хьеиац. Иран кlеххаш я. политически низаш къесташ латт, чlоагlа ира эттад къамий дош. Хана йолча правительства экономикана стабилизаци е гlерташ такхдоахача гlулакхех корта а болаш дола хlама хиннадац. Мехди Базаргана кабинета лакхехьара а лохехьара а еш критика я. Правительствана lуттараш ю, паччахьалхен учрежденеш шахски режим хьаллувцаш хиннача нахах цlенъе, балхазле дlаяккха, наха чубаха цlенош хьал делга шерра дlадоладе мегадац цунна яхаш. Амма, дицдалийта йиш яц, мехка керттера низ кара бар Базарган а воацаш наха тlехь-тlехьа дукхагlа имам (баьтча) оалаш вола аятолла Хомейни хилар. Цунна гонахьарча а эгтара юкъехьарта а дьна лидераша шоай ма хулла кертагlа ма доахий хlанз йолаш йолча кабинета декхараш хоададаь доавув долаш а йlаьха ха чу ца лоацаш а хилар. Мехди Базаргана, ший аргlана, белгалдоах, мехка латташ экономически анархи хиларо, хlьата иштта цаl дола lаьдал ца хиларо Ирана боккха кхерам тlатессар.

Аятолла Хомейни гlерт чура къовсамаш дувшаде, халкъ цаl йолча исламски байракха кlал кхота а дель. Цо чlоагlа критика ю программаш исламски администрацие яраш санна йоацача политически партешта. Малхбузен прессо лерхl. уж хlамаш ирански лидеро леладар из цхьан партех латтача теократета кхача гlерташ хилар да аьнна.

Эттача цу хьалашка корта хьалъайбаьб реакционни алементаша, цу даькъе, дьна лидераша духхьал хьакхайкадеча бетта, империалисташа, сионисташа, чурта реакце хьал а хьебеш террористически акташ еш йолча экстремистски группаша а. Масала, хьисапе цlи яьнкхай инарал Гарания аятолла Матхари боебарах бола бехктоккхам дlагlайийцача «Фаркан» яхача ультрареакционни группировка.

Хомейне тlахьехарах мехка гlолла чакхъьяннай антиимпериалистически демонстрацеш митингаш. Дукхача шерашка американцаша тlалоаттадаьча низаша кийтъялча цу кердача выступленей юкъарчал доацаш дола бахьан дар чрезвычайни революционни исламски трибунало зуламхой боебе судаш еш лаь приговораш во лаьрхlа США сената йоваш йола резолюци. Резолюцех лаьрхlар США Ирана чурча гlулакхашта эхь дайна юкъегlертара ирански революце беррига моастагlий цуна духьаларча къовсамаш хьалхьебари.

Демонстрантий мутlаршта юкъе а яха, реакционни алементаш гlийртар антиамерикански манифестацешта кхы лостам бала, антисоветски антиафгански лозунгаш кхайкаде фанатикий группаш вlашагlа а ехка.

Новкъа дале а, цу тайпара хlамаш нийслу цхьаццайолча хана, аятолла Хашеми Рафсанджани е аятолла Рухани санна болча, афгански халкъ ший кулгалхошта духьалдалара тlахьехаш болча цхьаболча дьна деятелий къамаьлашта юкъе а. Хета дезаш да, цар дувцар духхьал нарна шоашта мара кхыбарашта хеташ дац аьнна, амма цхьаболча фанатикаша цу тайпарча къамаьлех шоаш провокационни гlулакхаш леладаре тlахьехаш дола хlама лерхl.

Уйлаш вlалла цар ярашта тара йоаш барш а ба. «Аль Ватан» яхача кувейтски газета еннача интервью тlа воваш волча мусульмански деятела аятолла Шариат-Мадаре баркал аьлар Советски Союзa ирански революце гlулакха цо доттагlлеи позици лацаригlа, хlьата советско-ирански отношенеш дlахо кхы а чlоагlагlен дийнача доттагlий яраш санне хулга шийна лоаш хилар белгал а доанхаш. «Вай — бусулба наьи Советски Союз — атеистически паччахьаллехеи хиларо новкъарло е йиш яц вайна юкъе дика гlулакхаш латтара». СССР-ца цхьана гlулакхаш леладе бераж хинна ца lеш, цу хlамрине гlо деш а да вай», — аьнна заявлени йир Шариат-Мадаре.

Къулбехьарча лоалахочунцарча отношеней хьакъехьарча Советски Союза позицех къаьгга а шеко йоацаш а аьнна да, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина Мехди Базарганага дхьийтача телеграмма тlа белгалдаьннар: «Вай мехкашта массе а оагlорахьа цхьана гlулакхаш леладелга дегlадар, шаьо а йоацаш, Советски Союзеи Иранеи халхьий хьашташта, машаре дунен халкъашта юкъерча кхерамзлен хьашташта ма эшшара хургда». Документа тlа чlоагlъьяр шин оагlонна юкъерча отношеней кlийлоаш, бокъонаш цхьатарра хулга, юкъе латта гlулакхаш дикача лоалахой дараш санна хила дезилга, къаман суверенитет дархlа езаш хилар, вlаши чурча гlулакхашта юкъе ца гlертилга. Уж принципаш хувцалуш яц, цар къоастаду таханара советско-ирански гlулакхаш а.

Советски нах чlоагlа тергам тlабахийта вуаш ба мехка къулбехьарча доазол арахьара событеш, цар къоабал а ду раьза болаш тlа а эц Иране хула революционни хувцамаш. Цунца цхьана уж теркал ца дича балац реакце леладеча гlулакхех, ирански халкъа тlалаттача халонех, политически обстановкеи экономикеи стабильни ца хиларах дола хоамаш.

Массанена а хетачох, Иран халачи хувцамаш хьадезача юкъах чуеннай. Цудухьа референдумага а кердача конституцега а хьежаш да ирански халкъ, цунах стабилизирующи фактор а хургья, правительствага мехка хьалхашка латта дукха чоалхане проблемаш къестае йиш а хулийтаргъя аьнна хеташ.

В. НАКАРЯКОВ, АПН политически обозреватель.

КАЛЕЙДОСКОП

ХИЙ ДОАЦАШ...

Тlеххьарча гкъаьа шерах Малхьа Прадеш штате уллача Джайтипура яхача юрта бехача наьха дукхаш — 15 саг — вувцалуш яц. Иида дукха хулаш доацача гlулакхаш хьажар моттигера lаьдал. Гучадалар дукха километраш юрта гонахьара хий дlадаьнга хилар. Из бахьан долаш даьна мехкарий маьре ахийтацар, девала традицех уж декхарийла ба мела а кхашка детта а хий кхахьа. Дукха ха йоацаш Джайтипуре бурув а тlеха кlоарга скважина а аьнха, хин колонка оттаьй. Хlанзлехьа массехк саг йоатlаш - йодаш моттиг хиннай юрта.

ЦlИН ТАКПАРА ВОЛА РЕКОРДСМЕН

Уттар Прадеш яхача штате вaха Масурия Дин Инде воваш ва эттара дlаьхагlа дола мекхаш дола саг хиларах тарра. Цар дlоахал да 255 сантиметр. М. Дина йоах ше дерригача дунен рекордсмен ва. «Спортивни форма» ца йойтара, цо пхи ди массаза доза мекхаш дул, горчични нашей дьатта хьоих, цул тlехьагlа эза хьоеза а дийя, доккха доаца сарахият иессал дола чlорах ду.

МАЬЛХА КlАЛХАРА МОТТИГ

Дукха ха йоацаш город Монпелье йолча апелляционни судо баьча сацамо «Прованс-Ложи» яха компани цекхерийла лый гаргарча хана Марсела гаьна йоацаш улла, нах чубахача пхеза вlаштlада даьча цхьайтта цlенах латта микрорайон йохаьь дlаяккха. Иштта, цу цlеношка баха 418 французски дезал чубаха моттиг а йоацаш араюккъе бусарг...

Из квартал телевидена гlолла хьаяькхар — бlаьхий боацача наха лаьрхlа хьалдаь чоалхане доаца цlенош. Фу бахьан долаш лый процесс хиле пхийтта шу даьначул тlехьагlа лый хьалха хиннача судо «материальни, моральни, социальни, экономически бахьанегlа е йиш йоацаш лаьрхlаи» йола сел чlогlа юридически заключени?

Гlулах дlадоладаьр ва гаьна йоацаш уллачи билла да. Керда хьалдаьча цlеношка дийнахьа 15 минута ца вахача хьетlа ца хьожийташ малх къайлабоаних. Микрорайон е лаьрхlа участкаш эцача хана оттадаьча документаш тlа гlалет дарах пайда а ийца, процесс дlайолаьча маьлха ваннаш дукха езаш хиначун аьттув баьлар толам баккха.

Нийса дий цхьан сага 15 минута маьлхе вагара бокъонаш кхоачаш а еш 1250 саг чувахи фусамаш а йоацаш вутилге? — аьнна хаттар де йиш я. Кхьметтел буржуазни «Мондо» а судо ять решени «цецвоаккхиш я» аьлар. Хlьата хабар-м хабар ма дий, квартале баха нах кастта арабоахаргболаш ба, бартагlа хlама ца хуле — низаца а. Франце ший доалахьен бокъо, кхы мел йолча бокъонел езагlа лоархlаш я.

А. ИГНАТОВ, АПН соб. корр.

Париж.

НЬЮ-ЙОРК. Эзараш американцаш хилар унказа герз lоадара духьаларча демонстраце дакъа лоацаш. «Адамле лоаяра оврдагlдовла» яхача итташ общественни, тlеша духьалара, негритянски, кхалнаьха, кхгирхой организацеш вlашагlъехеташ йолча шеррача коалице тlахьехамагlа манифестанташ чакхбаьлар города центральни улицашка гlолла. тlаккха дукхача наха дакъа а лоацаш митинг эттача Пентагона цхьан карбоначий пункте кхаьчар уж.

СУРТА ТlА: митинг йолча хана.

ТАСС фотохроника.

СУРТА ТIА: академик Александр Николаевич Скринскийн — вовзаш вола советски физик-экспериментатор Ленински преме лауреат, СССР АН Сибарегiен отделёне ядерни физика института директор (аьрдехьарвар) физика Институтан конструкторски бюро начальник Анатолий Александрович Лившици.

А. ПОЛЯКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН МУЗЫКА ДУКХАГIА ТЕРКО Е ЕЗА

Самардйнахьа гостелерадиокомитета конференц-зале хилар Нохч-ГIалгIайчен музыкальни искусства кхоллам дегIабоалабарен цуьна пропаганда ярен хьакъехьара декхараш дуьцаш культуран искусствин балхахой республикански совещани.

Совещани хьайийлаар КПСС обкома пропагандан агитацен отдела заведующе А. Н. Тацитова.

«Идеологически, политико-кхетаме болх дIахо тоебарах» болча КПСС ЦК сецамца буьзабенна республиканe музыкальни искусства хьалах, из дегIаярах, цуьна пропаганда ярах» доклад йир республикански музыкальни училища директора Л. В. Брайловске.

Шийн доклада тIа докладчико белгалдаьккхар Нохч-ГIалгIай музыкальни искусства хьал, из дегIаяра, цуьна пропаганда яра гIуллакх ясала хиттина. Вай республикe яц «Композиторийн Союз». Музыкальни произведенеш чулоацам, дикал-вол къоастадаь белгалдаьккха а тIаьхьожам лелабе а организаци яц. Цудуьа радиол телевиденен гIолла, кхыйолча профессиональни самодеятельни концертин организацешна гIолла хоза цхьайола аьараш чулоацам кIоарга боацаш дега а хьаьгьала а кIезига пайда луш я, аьлар докладчика. Цу хьакъехьа культура министерстве а цу гIулакха бехктокхаме йолча кхыйолча организацешна а йоакхо е еза. Бакъда, республикано культура министерстве, филармоне, гостелерадиокомитете художественни советаш я. Цар низ дIахкхачац боагтIача бесса тоебаь из болх дIаоттабе а даькарча кхоллаше даьха уж декхараш кхоачашде а.

Совещане къамаьлаш дир композитора А. М. Халебсе, комсомола обкома шоллагIча секретара С. Н. Егорова, Нохч-ГIалгIай лаьчаьалкхен филармоне симфонически оркестра керттерча дирижера В. П. Мнацаканова, музыковеда С. В. Татаевас, филармоне солиста А. Мазаева, гостелерадиокомитета председатела заместитела М. М. Аушева, поэта В. Богданова, культура министра заместитела А. Г. Митрофанига.

Совещани чакхйоалаш тIаьйцар Нохч-ГIалгIай музыкальни искусство дегIайовлаяра цуьна пропаганда ярам йола шерра методически рекомендаци.

Бек АБАДИЕВ.

УЙХАЗА ИХЕБУ КЪАХЬЕГАМ БЕЗАРАШ

— Хье малагIча школе дешаш ва хой хьона?

— Хоь.

— МалагIча?

— № 37 йолча, — аьлар дешархочо.

— Из цIаьхха дищ ва дехьахь. Хьа сий — школа сий да хьона. — йоахар цхьан кIаьнкага цу школа директора Рогова Галина Георгиевнас. — Хьай сий Iа доадой — школа сий доаду Ia.

Дага а доацаш цу къамаьла теш хилар со дукха ха йоацаш Старопромысловски районерча № 37 йолча школе нийсъеннача хана. «Терек» яхача фирма мебельни фабрика цехе ахкан каникулаш йолча хана балха баха нийсвлуш болча дешархоша дагабаь директора къамаьл дар из. Эхь-зазел ма доаделаш, оаьшош хьалаьца нийь дика къахьегаш чакхбоашталаш, йоахар цо царга.

Ше къахьегаш долча 32 шерах 21 шу административни балха дIадениад Галина Георгиевнас. ТIехьа тIаккхувш йола тIехье дог-уйла коммунистически цIена доаш хьалхсее гIерташ цо хьинаре къахьегаш хилярах цуьна енвай Нохч-ГIалгIай АССР школа заслуженни хьехархо яхея СССР а РСФСР а просвещене отличник яхеи сийдола цIераш.

Эхь-зазел долаш, къахьегам безаш, бокккийчар тай дешi. ЗIамагIа бераш вочча гIулакхех лорабеш хургбоаш хьалихьебе гIерт из шийн дешархой. Вахаре эшаредола гIуллакхаш, балха говзалаш Iомае торонаш я школе. Дукхача бераша цаI Iомадь цаI Iеж массехк станок Iомайь: сверлильни, токарни, шлифовальни. Укх тIеххьарча шин шера дика дешавбу дешархоех вIашагIтеллача ремонтни бригадо школе ремонт яра, партани истолаши тоадара болх.

— Соахка, — йоах директора, — цхьан моттиге ладар чуаха болбелар школа тхов. Цу сахьате тоабир из дешархоша. Цар эггара динагIа дар фуд аьлча: цхьа цар даьр юха де ца дезаш дика делга.

[illegible] альность Iомае дукха тайп-тайпара кружкаш я школе: «Говза куьгаш», «Кулинария», кхыяраш. Цу гIуллакхаша дика новкъостал ду дешархошта школа йистевьккхачул тIехьагIа шоай вахара наьха лаьрха, фу пергаьхьолI яхаш ва дезаш, хоашта белга боиз лаза. Соахка школа чакхъьаккхача Молчанов Анатоле «Мала хургва сох» яхача шийн сочинена тIа йаздаьдар: «8-ча классе доаделар тхо «автогIулакх» Iомаде. ХIанзчул тIехьагIа са вахара специальность хургьа цунах». ХIаьта Булатнина Ирайна дукха безар машинистка болх. Цо а лехаб из болх.

Т. КУВАТОВА, хьехархо.

Юртара клуб

ГIУЛАКХАШ БЕ-БЕ ХIАНА ХУЛ

Республика йоккхача промышленни а юртбоахама а центрашта кхыйолча моттигех гаьнагIа ухк ловлан Советски района юрташ. Дале а цига бахаш бола нах общественни производственна хьоркелах кьеле «кьешд руйказ алсамдаккха гIерташ тIатеIIа къахьегаш ба.

«Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоебарах» болча КПСС ЦК сецамо хьалхашка оттадаьча декхараш дIадех хIара къахьегамхочун коммунистически мировоззрени хьалхлийтара, цун салоIа а мукъа йоле ха в кхетамца вIашгIехьаьккхара йоакхо ела. Цу даькъе дукха хIама де декхарийла я культура учреждень.

Белгалдаккха мегаргдолаш дика хIамаш да районан культура Цlен балха юкъе. Района къахьегамхоел сойгIа, вай республике а духх араьха а йовзаш я «Башлам» яхача халхарий ансамбла говзал, культура ЦIегIа хаиххинахьа чакхйоах тайп-тайпарча темаех йола хеттарийх, йоплийн сайренаш, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара хетаь беседаш, лекцеш. Района колхозийн совхозийн къахьегамхой культурни хьаштий кхоачашдеш, царна юкъе идеологически, политико-кхетама болх шерра боаржабаь лелабеш я районни культуре Цlено вIашагIеьлла шп агитпоезд.

Цу тайпара шоай болх хьанарегIа бе ябылий Дай яхача юрта Совета чуйоагIа цхьайола клубаш библиотекаш. Цар кхай тIарча стане а хьайбаш лелаеча фермерча цIеча уголоке а кийчъяь гойтара агитаци, культура учреждений болхлоша цига дIакхуь лекционни болх, уттаду художественни самодеятельноста концерташ. Цу балха юкъе дикка дакъа лоац юртарча интеллигенце.

Шоаш оттаьча балха планаш тIара ца бовла гIерташ къахьег Шаро-Аргун яхача юртарча клуба болхлоша. Укхаза лекцеш, беседаш ярц цхьана тенкхаьккхад кхаь йохала виналий вIашагIкхетар, производстве хьалхалеттараша хетаь сайренаш, Л. И. Брежнева «ЗIамига латта», «Юхадийндалар», «Целина» яхача произведенешта хетадь дола къамаьл хиннад.

Цхьабакъда, культура учреждений балха юкъе дукха кхоачамбоацараш да. Иштта, районе тесса дитад хьалхарча оазама, паспорташ дIадалара. Советски Эскаре гIулакх де йолх нагирхой тержествено накъабахара хетадь а кхыцоа а кхеда цIейш обрдаш вахара юкъедувлара гIулах. Клубашна а библиотекашна а бохача вахьа льнина ха теркал ца еш вIаштIаьхьбоах шийн болх. Укхаза геттара кIезига хул къаьстта кхаьркошта, пенсионераштa, механизатораштa, е хьайбаш лелаераштa, кIенноаноштa мара хетаь йоаца мероприятеш.

Хьаьацарда вай масала Дай яхача юртара культура ЦIа (директор Д. Шамсадов). Шоай юрта Совета чуйоагIача кхыйолча нах бахача моттиганарча клубашна бечул эсалагIа бу цо болх. Укхаза культура ЦIегIа а библиотека а нах кIезига хул цига беземе йоацандаь. Культболхлоша кхоачашъяц шоаш уттаю дикка плакаш, эсала лелабу дIалхача замах юкедисаче яйрчача гIулакхаша бола къоесаш. Халкарий яр мара художественни самодеятельноста кхы кружок яц, кIезига хьоах фильмаш.

ХIаьта болх тоебара торонаш Дае йолаш я. Культура ЦIено дIалоац хьаькхагIа школа чуккинача цIенах кийса ах. Вож ах-цIа даьсса латт. Нагахьа свина юрта Советоа колхоза правлени из тоадича, подвала чу дIайийсъенна библиотека лакхе хьалтIаккха йиш хургьяр. Ала дезе шийн балха дукха сагот дещ библиотекарь Б. Сугаипова а йоацийта. Яах вар гартта долча книгаех тхо хьежача наха деша дIаденна 40 жара дешар. Из тамаш е езаш хIама дац цига дIалаьенна книжкаш деша йерргa а 14 сат мара ца хилар теркалдича. ХIаьта юртa-м бIаь совгIа цIа да.

Дия бIаь гартта цIа дах Лохерен Лакхерен Кенки яхача юрташка. Дай яхача юртал дикка гаьнагIа ухк уш шанкхе а. Дале а укхазара культура учреждений бахача наха салоIа, шоай мукъа ха кхетамца дIакхувьа моттигаш а хиина дIаттай. Цу юрташка наст-наста хул книжнаш дешарий конференцеш, беседаш, сакъердаме вIашагIкхетараш, художественни самодеятельноста концерташ, болх беш тайп-тайпара кружокаш. Кхыча юрташка дарен динагIа дац укхазара хьолаш. Цудуьа культура учреждениеш болх дика бар тейшa да юрта Совето, «Советская Россия» колхоза правлене цуьна йоакхо ярах, культболхлой шоаш хьинар дола нах хилярах.

Гуш ма хиллара, балхах дот а лазаш из хьабеш хилча гIулакх ниччахьа дика вIахкаьа йиш я. Ловлан юрташка бахача наьха культурaца дуьвзадена хьашташ дилзагIа кхоачашдара йоттабу тIаьхьожам чIоагIбе беза райисполкомо. Цо юрта Советашкара а боекамий культпросветхоша а хьадеха деза культура учреждениешта гIуллакхца новкъостал тела.

А. ТУТАЕВ.
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандан агитацен отдела инструктор.

Олимпиада ловзараш — маркашка

Олимпиада-80 хетаь араехеца почтови маркаш чIоагIа раьза болаш тIаьц коллекционераша. Цар дика а хеташ юкц бокс, хIалтохаргах латар, фехтовани, кхыдола спорта доакъош хьахьокхаш йола маркаш. СССР-а бувзама министерствас лерхI Олимпиада-80 Оргкомитетаца цхьана спорта хетаь 40 совгIа тайпа маркаш араехеца. 1979 шу доладаьллехьа арахийцай ялх сери, хIаьта укх шера араехеца лерхI кхы а шин керда сере. Цар юкъерга спортивни гимнастикен спорта тайп-тайпара ловзара доакъош.

1952 шера дейа советски спортсменаш массала дакъа лоацаш хиннаб Олимпийски Ловзарашка. ХIара Олимпиада программе чуйоагIа классически тайпара говр хахкара йола спорт: говр хахкара лакхера школа, конкур, троеборье. Троеборье кхаь дийнахьа мара чакх ца йоала, геттара чоалхане спорт я.

Вай спортсменаша — говрбаьрешa Олимпиада исторе кIезига сийдола оагIош язъяьц. 1960 шера Риме хиннача XVIII Олимпиаде Советски Эскара капитана С. Филатова лаьккхар керттера приз — дошо медаль. 1972 шера Мюнхене И. Кизимое, И. Калита, Е. Петушкова олимпийски чемпионаш хилар. 1970 шера маIача махаца кийсса къоволам доттабаьча Петушкова Еленас дунен чемпионате хьалхара моттиг дьоккхр.

СССР почто говраш хахкара спортех говраш лелаярах хетаь 16 марка арахийцай. Цу серех йола маркаш вайцига эттара хьалха араьйдар 1939 шера. Советски маркаш тIа хьахьоах цIенача, фулах йолча — орловски, ахалтекински, Iарбий, будёновски — говрий сурташ.

Говрий спорта хетаь кхданеш арахийцаяр Токио Олимпиада йолча хана а. ХIаьта Москве хургйолча Олимпиада-80 ловрхIаме моттиг дIалоцдаргья цу сере.

Говраш хахкара яхьхургья Битцевски хьува паргне лаьрххIа хьаьеш хаттача комплексе. Дунен тIа дикагIа болча говрбаьрешта зрителий бIаракьема йиш хургья цу гIулакха лаьрхIа еча трибунаш тIара.

П. МИНАЕВ.

СУРТАШ ТIА: Олимпийски ловзарех йола маркаш. Автора сурташ.

ФУТБОЛ

ВОРХIЛАГIА КОТАЛО

Запорожьен Днепропетровскен шиннo йоацаш шийгара лакха спортнена говзал а денал а гойташ цIаккхьачa «Терекo» самардйнахьа С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе Ленинградера «Динамо» тIаьцача матчо юха а тIаьнн. аьнна хIана бизиц мыша зрителех хьалйизаяр стадиона трибунаш.

Цу вIашагIкхетарга бе-бе хьокхамаш долаш кхаьчаяр ловзаш йола командаш: «Терек» иттлагIча моттиге яр, хIаьта хьаьший-тIеххьарча, ткъаь йиълагIча моттиге. Цхьабакъда хьалхе а хоаш дар из ловзар фусамдаьшта атта хургдоацилга. Хiана аьлча «Терека» массаза а кала хиннац Ленинградерча футболисташкара соале якьа. ТIеххьарча матчага кхаччалца хьалхарча лиге шоайла довзза лайлаьр уж командаш. Царех шин вIашагIкхетар «Динамо» котйоалаш чакхдаьннадар, хIаьта вай футболисташта цкъа мара соале дика нагагIдаьннадацар.

Геттара хьанаро хьаьший наIараштa тIатаIарца матч дIайолайир «Терекo». Юххьанцe а деиз хьаьший штрафной майдагахьа доаккх ловзар. Нийса цхи минут яьннацар цуьна хьалхара аьттувь боалаш. Аьрда оагIорахьа гIолла кхадий чакхъийккха В. Соколова наIарашка пролагIа бургац хьатохарга хьежаш цIыарчоa соцабеннача бисар шина а команда футболисташ. Цхьабакъда «Терека» полузащитника цхьанна сага дагадоацача тайпара, эггара хьалха из ала доагIa хьаьший вратарех, наIарашка гонза чухьоезайяр бургаш — 1:0.

Дале а, гIулакх шоашта низзал аьттув боацаш дIадоладаларах денала боханзар хьаьший. Хьалхарча тайме цар флангашна гIолла каст-каста чакхйоахар ира а массе а йола контратакаш. Дукхагiча даькъе из царна карагIдоалар юкхьанца шоаш херкача ловзара тактически сурт фусамдаьна хуьцарех. Ишта, дукха ха яьккхар «Терекo» ловцца пасаш вIаьхьа тела а гIерташ хьалхарча мутIараннгара шоай вIашагIкхетар вIаштIехьдаккха гIерташ. ХIаьта грозненций хIара форвардаш полузащитника лаьрххIa бола «дахьой» тIечIоагIбаьча хьашкашта хайра хало хилацар цу тайпара кийчъеш йоаз атакаш йохае. Цхьабакъда цIаьхха йIаьхха пас а луш, шоай атакай ирал дагадоацача тайпара фусамдаьна кхьаз флангта тIара вокх фланга тIа йоахача хана динамоший защитникаш каст-каста халча уттар.

Хьалхара тайм 1:0 йола счет кхы хуьца ца луш чакхъялча, шоллагIьар, вай лакхе ма аллара, шерра ловза гIерташ дIайолайир «Терекo». Футбола езараштa къаьстта лоIам хилар 60-ча минуте фусамдаьша вIаштта кхозза бургац штрафной майда чура наIарашка хьежаеш чакхъьккхдача атаках. Шозза штангахи цкъа защитниках кхеташ эггара тIехьа гол ца хулаш из атака чакхъяннале а, цо хьахьеккхар «Терека» футболисташта хоза а говзалга дилача геттара дика а ловза могилга. Цул тIехьагIа цхьаьтта минут яьлча В. Кожанос геттара хоза гол чу а тохаш кхы а хьалхальккхар «Терек». Из счет хуьца ца луш чакхдаьлар из сакъердаме ловзар.

С. ПАРЧИЕВ.

Цу дийнахьа хьалхарча лиге хинна кхыдола вIашагIкхетараш укх тайпара чакхдаьннад: «Кубань» — «Факел» — 2:4, «Спартак» (Нальчик) — «Шинник» — 0:1, «Спартак» (Орджоникидзе) — «Жальгирис» — 3:0, «Нистру» — «Звезда» — 3:2, СКА (Одесса) — «Уралмаш» — 4:0, «Карпаты» — «Трактор» — 2:0, «Спартак» (Ивано-Франковск) — «Кузбасс» — 2:1, «Памир» — «Металлург» — 3:0, «Алга» — «Днепр» — 0:0, «Торпедо» — «Металлист» — 2:0, «Колхозчи» — «Таврия» — 1:3.

«ТIоарска бургаца» яхьаш

Пхе дийнахьа олимпийске резерва школа (ШОР) яхача СДЮСШ чакхъяьхар «ТIоарска бургаца» призах йола город Грозне футболах хьалхара моттиг яккхара яхьаш. Цу яхьай доакъошхой бегъабеннабар кхаь даькъа. ЗIамагIа долча бераштa юкъерча групе котало лаьккхар Ленински района бераша, юкъерча групе — Заводской районерча команда, доккхагIа долча берий групашта юкъе — Ленински районерча футболисташа. Самардйнахьа Ленинградера «Динамо» вай «Терек» ловзаш хиннача матче котало лаьцача командашта цига дакъо лаьцача футболистатен дIаделар доагIаш дола совгIаташ: вымпелаши, призаши, «Терек» команда мел болча футболистана кулгаш тIаьздаь йола бургацаш.

А. БЕК.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 ИЮНЬ
1-ра ПРОГРАММА

8.00 — «Хаб».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильмий программа.
9.25 — «Шоа а Шор а» яха телевизионни художественни фильм.
10.30 — «Хьалха инструментий [illegible]» (Калькута [illegible]). Передача йистехьача — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «СибарегIен Галина Малабаевен гIолла». Киноэпрограмма.
15.30 — «Шахматий школа».
16.00 — «Книжка хьа хилар».
16.45 — Берошта дола фильм. «Доешой» яха телевизионни художественни фильм. ШоллагIа сери.
18.00 — «Шоаш дола моттиг хьалоаттайта, зурналисташ!».
18.30 — «Деррига хир [illegible]». Киножурнал.
18.45 — «Тахан дуьнен тIа».
19.10 — Документальни [illegible]. «Выборгски оагIув» яха художественни фильм.
21.00 — «Хаб».
21.35 — «Баскетболах йола Европа чемпионат. МIаIачча. Италера передача. Йистехьах — «Тахан дуьнен тIа» яха информационни выпуск.

ШоллагIа ПРОГРАММА

17.00 — «Шолакхьей!» яхача [illegible] механизатораша [illegible] вIашагIкхетар.
17.45 — «Дешарде» (нохчий меттала).
18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий а гIалгIай а меттала).
18.35 — Документальни фильм.
18.45 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
19.15 — Киножурнал.
19.35 — Хьайбий продукташ йолхахга хьалхара тIехьа. «Довчьарнига хьаьний шура а лу».
20.00 — «Бийса дикъалда [illegible] шун, бераш!».
20.15 — «Баха лакхере дIалоах Святослава Рихтера» яха фильм-концерт.
21.40 — «Лергйоаха гарнизон» яха художественни фильм.

22-гIа ИЮНЬ
1-ра ПРОГРАММА

8.00 — «Хаб».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильм.
9.15 — «Выборгски оагIув» яха художественни фильм. Йистехьача — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Документальни фильмий программа.
15.30 — Города Кострома профессиональни хоровой капелла. Концерт.
16.05 — «Музыкашка» [illegible] «Лупра гана». Франце сурташ.
16.35 — Сийлахь — [illegible] Дойчелана тIеха литература.
17.05 — «Оргавне» яхача телестудио концертни зал.
17.30 — «Афганистан, [illegible]». Документальни фильм.
18.00 — «Шишка а москвичашна а».
18.30 — «ХIара сурта тIе [illegible]».
18.45 — «Тахан дуьнен тIа».
19.00 — «Iоднаш вахар».
19.30 — СССР халкъа артистко Руденко дIаьала классе.
20.10 — «Сийлахь — [illegible] Дай-нехьа» яха киноповесть. «Белорусски мукъамхой» яха 14-гIа фильм.
21.00 — «Хаб».
21.35 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Тбилиси). «Торпедо» яхача стадионера передача. Йистехьа «Тахан дуьнен тIа» яха информационни выпуск.

ШоллагIа ПРОГРАММА

18.00 — Мультфильм.
18.10 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий а нохчий а меттала).
18.30 — «Хьалхарбарех [illegible]» яха телеочерк (нохчий меттала).
18.45 — Документальни фильм.
18.55 — «Школа, гIишлоенчаргаш!». Технически информационни [illegible].
19.10 — Киножурнал.
19.30 — «Механизацен [illegible] гIолла». Вай могашвой дуьнен.
20.00 — «Бийса дикъалда [illegible] шун, бераш!».
20.15 — Нахчахьаллехош Воронежски эрсий халкъа хоре концерт.
21.00 — «Музыкашна [illegible] гIолла».
21.40 — «ДIамаьлe карлеса» яха телевизионни художественни фильм. Хьалхара сери.

РАДИО

21 ИЮНЬ

6.40 — «Юрт. гIулакхаш а [illegible] а» (гIалгIай меттала).
6.50 — Ахьмеш (гIалгIай меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачий программа (эрсий, гIалгIай меттала).
8.25 — Нохч-ГIалгIай [illegible] «[illegible]» [illegible] передача (гIалгIай меттала).
9.15 — «Общественни порядок [illegible]» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.35 — Тiена шерий [illegible] (эрсий меттала).
9.45 — «Массаьа а хIаране а сийлен гIулакх». Беседа (гIалгIай меттала).
10.00 — Передачий программа [illegible] (эрсий меттала).
16.02 — «Литература Нохч-ГIалгIайче» (гIалгIай меттала).
16.20 — Концерт (гIалгIай меттала).
16.30 — Лера хьехамаш. «Чоахаш [illegible]» (нохчий меттала).
16.45 — Дуьнен халкъашта юкъера бере Шерага. «[illegible]». Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).

ХЕНАХЬ

Тахан республике гIоласм Грозне хуьцалуш моржаш и йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьеккаш хилен фегара температура республике 25 — 30, Грозне 28 — 30 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моржаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догIа а деншш, къилбаседа-малхбузехьара секунде 5 — 10 метр чIоагIа мух а хьеккаш хилен фегара температура бийсана 10 — 15, дийнахьа 18 — 25 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАЛХА ХЬЕХ

Тамбовски областерча «Пластмасс» яхача Котовски заводе массахана болх бе хьех химически производства операторий аппаратчикаш, слесараш, электромонтераш, контрольно-измерительни прибораш автоматикан электрослесараш, газоэлектросварщикаш, плотникаш, каменщикаш, жестянщикаш, штукатураш, малараш, тайп-тайпара балхий дераш.

Специальность йоацаш бараш производства процессе специальность Iомае йиш йолаш ба. Заводе иштта дIаэц юкъера юкъара образовательни школаш чакхъьхараш а. Цхьаь болча наха дика кийчъяьча общежитера моттиг лу, кIезига дезал бараштa — дезал чубахача общежитера цIа лу ахьа шу даладехьа.

Цу хьакъехьа дукхагIа ха безам бар ха йиш я балха нах дIаяьсиякабарен информацеи бюро, город Грознерча Победа проспект, 40 адресагIа а Урус-Мартановски, Сунженски, Наурски, Шелковской, Шалински райисполкомашкарчей городашна Гудермесе, МагIалбике — горисполкомерчен къахьегама болча уполномоченнешка гIолла.

ГIИШЛОНХОЙ БАЛХА ГОВЗАЛ ЮМАВ ЛОВЧАР ТЕРКАМГА!

№ 11 йолча Грозненски юкъерча городский профессионально-технически училище ДIАХОЙТ

укх профессех кердача дешара шера дешархой деша дIаэцаш хилар:

1. Маляр (гIишлош еча болх бе);
2. Штукатур-облицовщик-плиточник;
3. Каменщик-бетонщик сборни железобетонни конструкцеш монтаж ю монтажник;
4. Слесарь-сантехник, газосварщик;
5. Юртанна гIишлош хьалъю мастер.

Деша дIаэц 15 шу даьнна а ихы боккхагIа а бола, 8 — 10 классаш чакхъьяьха бола кагий нахи мехкарий.

Деша баIаре хана:

8 класс чакхъьяьккхараштa — 3 шу;

10 класс чакхъьяьккхараштa — 1 шу.

Училища кердача дешара комплекс болх бар а дешара-производственни оборудованеца дика Iалашдаь а я. Дешархой мах боацаш кхачанца, обмундированеца, общежитеца Iалашбу, хIаьта 10 класс чакхъяьккхараш стипендеца а. Деша баIача хана дешархошта производственни дешар Iомадеча хана баьца балхах 50 процент боарам болаш ахча тел.

Училище деша вагIаш яьккха ха къахьегама стажаш дIалоархI. Юкъера профтехучилища чакх а яьккха экзаменаш дIаеккараштa юкъера образовани профессия ялрах дола диплом дIалу.

ТIехдика диплом а яцаш чакхбаьнна дешархой болх баь хилара стаж йоацаш вузе деша хIа а ий льготаш а лу царна.

Училище деша вогIачо хьачуйдала деза ер документаш:

1. Директора цIерагIа язъяь заявлени;
2. Дийша хилара документ;
3. Вахача моттигера справка;
4. Ваь ха тIейола теннал е паспорт;
5. фотокарточкаш (размер 4 х 6 йолаш);
6. Медицински справка.

Документаш дIаэцийлу 8 сахьат даьлча дена 17 сахьат даллалца.

Училища адрес: город Грозный, Старопромысловски района, Катаяма цIерагIа керда посёлок, Шефски улица, 23, цига ва йиш я Центральни рынера йоагIача №№ 4, 6, 26а, 11а йолча автобусашца Ташкала яхача уж соцача кхаьчалца, е № 11 йолча автобусашца 7-гIа линн яхача кхаьчалца.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Къахьегама Цlеча Байракха орден лелаеча Грозненски мехкдаьтта институто лакхехьарча технически дешара заведенешка деша болхараштa лаьрхIача бетта йолча подготовительни курсашна деша дIаэцаш хилар дIахойт.

Подготовительни курсашна кийчбу лакхехьарча дешара заведенешка деша бахара математикагIа, физикагIа экзаменаш дIаяла еза абитуриенташ. ХIаьта химико-технологически специальностяш Iомаечарна хими а хьех.

Курсашка дIаэц юкъера образовани ярараш. Занятеш йолалу 2 юле хIара деина, (кIирандий доацаш) 17 сахьат даьлча дена 21 сахьата 20 минута даллалца института керттерча корпусе (керда здани).

Занятеш ю экзаменаш дIаяларе программагIа йоккха говзал йолча преподавателаша, экзаменаш йолча хана абитуриенташа дукхагIа деш дола гIалаташ теркал а деш.

Документаш дIаэцаш доладу 11 июне хIара дейна (шоатта дий кIирандий доацаш) 17 сахьат даьлча дена 19 сахьат даллалца №4 — 07 йолча кабинете (кердача здане).

Деша вогIачо хьачуйла еза: оттаьча образецагIа йола заявлени, 1 фотокарточка (размер 3х4), дешарах доагIа ахча дIадениа квитанци.

Дешарах доагIа ахча — 5 сома боарам болаш хьадойт моллагIча почтови отделение гIолла перевод еш укх адресагIа: 364056. г. Грозный Нохч-ГIалгIай республикански госбанка контора, Грозненски мехкдаьтта института расчетни счет №14125.

Курсий адрес: 364002, г. Грозный, пл. Орджоникидзе, 100, Грозненски мехкдаьтта институт. Телефон (документаш дIаэцачча хана) 936 — 146.

Кагирхой! шоана долча гIонна...

Мехкдаьтта промышленноста министерстве Грозненски мехкдаьтта техникумо дIахойт

1979 шера 1 июле дена бIарчача бетта болх беш хургйолча подготовительни курсашка деша дешархой дIаэцаш хилар.

Курсашка деша вагIарех 3 сом дала деза.

Техникуме деша дIаэцачар дехаш заявлени техникума директора цIерагIа язъе еза. Заявленена цхьана хьачудала деза дийша хиларах дола документ.

Документаш хьачуйийду 11 сахьат даьлча дена 18 сахьат даллалца.

Эшар хатта а деша дIаэцар [illegible] хьачуяла а еза укх адресагIа:

364006, город Грозный, Клара Цеткина улица, 14/53, кабинет 43, телефон 2-63-09.

ТЕХНИКУМА ДИРЕКЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителе — 9-24-03; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахам — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехатий — 9-24-07; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадуьл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02273. «Грозненский рабочий» издательства, типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3887.